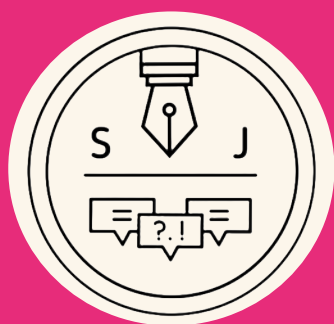

Mýty a tradície

KULTU RÁRI UM

2/2026
17. ročník

KULTURÁRIUM

Časopis študentov Filozofickej fakulty
Univerzity Komenského v Bratislave

Šéfredaktorky

Mgr. Barbora Kavečanská

Mgr. Kristína Hol'ková

Odborná konzultantka

Mgr. Zuzana Popovičová Sedláčková, PhD.

Grafické spracovanie

Mgr. Štefánia Budzáková

Redaktorka

Mgr. Nina Macho

Jazyková korektúra

Mgr. Zuzana Popovičová Sedláčková, PhD.

Mgr. Kristína Hol'ková

Mgr. Barbora Kavečanská

Lujza Bírešová

Bc. Ema Agnerová

Texty sú chránené autorskými právami jednotlivých
autorov.

Kontakt na redakciu

zuzana.popovicova.sedlackova@uniba.sk

Instagram

[@ksjtk_fifuk](https://www.instagram.com/ksjtk_fifuk)

Vydáva

OZ Slovenčina s podporou Katedry
slovenského jazyka a teórie komunikácie
FiF UK v Bratislave

2/2026 ISSN 2585-7169

Obsah

Rozprávali sme sa

- „Verím, že čepčenie sa zachová aj naďalej,“ 3
hovorí Andrea Haásová, ktorá sa čepčeniu
venuje už niekoľko rokov
„Nemám rada skratku ASAP, lebo to znamená, 6
že som v situácii LTT.“ O skratkách
v slovenskom jazyku s doktorkou Zuzanou
Popovičovou Sedláčkovou

Okolo nás

- Kniha kníh – zabudnuté životy medzi riadkami 9
Ako sa zmenila dedina 12
Búranie mylných predstáv: Religionistika 15
a teológia

Študenti študentom

- Remeslo má zlaté dno... a remeselník zlaté ruky 18
Zvyky a rituály v živote študenta 21

Aktivity slovakistov

- Nikdy nie si sám 24
Alchýmia na Slovensku 27
Od majstra Pavla až po väzenie pre 30
nemravných študentov: „Za taký krátky čas
sme toho stihli pomerne dosť.“
Čo robia slovakisti, keď práve nesedia na 34
prednáškach – A. Zacharidesová
a N. Huštavová

Život s jazykom

- (Ne)synonymická triáda originálny – jedinečný 38
– osobitý
Svätý týždeň v slovenčine a taliančine 40
Arabizmy v slovenčine alebo Búranie mýtov 43
etymológiou

Život s literatúrou

- Recenzia: Portrét stratenej ľudskosti 46
Stereotyp náš každodenný... 48

Vlastná tvorba

- Pred svitaním 50
Podoba 53
Mýtus alebo fakt 55

Editoriál

Svet si človek vždy potreboval vysvetliť. Skôr než vznikla veda, filozofia či systematický jazyk poznania, existoval príbeh. Mýtus nebol iba rozprávaním, bol spôsobom, ako pomenovať chaos, ako dať zmysel búrke, smrti, času či vlastnému pôvodu.

Človek však tomuto svetu nechce čeliť sám. Väčšina z nás potrebuje patriť k iným ľuďom, byť súčasťou rodín, komunít a kultúr. Preto si z generácie na generáciu odovzdávame zvyky, myšlienky, hodnoty a spôsoby konania. Tieto tradície nás spájajú a vyvíjajú sa spolu s nami.

V aktuálnom čísle *Kulturária* vás prevedieme od dávnych tradícií, medzi ktoré patrí napríklad čepčenie, až po rituály v živote súčasného študenta. Rubrika *Okolo nás* vás naladí na rodinnú históriu ukrytú v Biblii či na úvahu o tom, ako sa zmenila slovenská dedina.

Tradície však nie sú len o minulosti, sú aj o živej kultúre a ľuďoch. V rubrike *Aktivity slovakistov* sa preto pýtame, čo robia slovakisti, keď práve nesedia na prednáškach.

V rubrike *Študenti študentom* sa naučíte, ako si vyrobiť drôtené srdiečko, pretože práve tvorivá činnosť a spoločné aktivity, o ktorých hovoríme v príspevku *Nikdy nie si sám*, sú tým tmelom, ktorý buduje (nielen) našu katedrovú komunitu. Vďaka spomienkam na nedávnu jazykovo-kultúrnu exkurziu sa pozrieme na

príbeh *Alchýmie na Slovensku* a na príbeh exkurzie sa pozrieme štylizovaným pohľadom účastníka.

V rubrike *Život s jazykom* predstavíme prostredníctvom jazykových prostriedkov prežívanie Svätého týždňa v slovenčine a taliančine, zbúrame mýty o arabizmoch v našej slovnej zásobe a pozrieme sa na to, čo znamená byť jedinečný, originálny a osobitý.

Svet literatúry nám v tomto čísle nastaví zrkadlo cez *Portrét stratenej ľudskosti* a prinesie rozbor stereotypov o našich susedoch.

Drahí čitatelia, svet je plný symbolov a myšlienok, ktoré čakajú na svoje odhalenie. Prajeme vám inšpiratívne čítanie, ktoré môžete zavŕšiť ponorením sa do vlastnej tvorby našich študentov. V rubrike *Vlatná tvorba* tiež môžete spoznať víťaznú prácu *Podoba*, ktorá vznikla v rámci súťaže študentských prvotín.

Nech sa príbehy tohto čísla stanú súčasťou aj toho Vášho.

Šéfredaktorky
Mgr. Barbora Kavečanská
Mgr. Kristína Hol'ková

doktorandky v študijnom programe slovenský jazyk

„Verím, že čepčenie sa zachová aj nad’alej,“ hovorí Andrea Haásová, ktorá sa čepčeniu venuje už niekoľko rokov

Tradície sú dôležitou súčasťou kultúrneho dedičstva Slovenska. Jedným z najkrajších a zároveň symbolicky najsilnejších zvykov je čepčenie nevesty. Porozprávala nám o ňom Andrea Haásová, ktorá sa vo svete folklóru a tradícií pohybuje už od svojich štrnástich rokov. Spolu s manželom sú členmi *Folklórneho súboru Háj*, ktorý súčasne aj vedú. Spoločne s dievčatami zo súboru sa venujú aj čepčeniu počas svadieb.

Ako ste sa dostali k čepčeniu neviest?

Všetko to začalo našou svadbou. Vtedy som prišla s myšlienkou, že by bolo veľmi pekné, keby bolo čepčenie jej súčasťou. Spolu s dievčatami zo súboru sme sa vybrali na výskum do Rejdovej, kde sme sa stretli s nositeľkami tradícií. Sú to staršie panie, ktoré si čo-to z tradícií minulosti ešte pamätajú. Vysvetlili nám, ako čepčenie prebiehalo a aké úkony sa pri tom robili. Na základe toho sme na

našej svadbe prvýkrát urobili čepčenie. Následne sme začali čepčiť priateľky a známe. Neskôr začali o túto tradíciu prejavovať záujem aj ďalšie páry.

Kto sa v dnešnej dobe venuje čepčeniu?

Čepčiť už poväčšine chodia hlavne súbory. Nájdú sa však dedinky, v ktorých sa zachovali folklórne skupiny a tie sú nositeľkami tradícií. V duchu tradícií vychovávajú deti i mládež a vďaka nim sa

uchovávať tradície. Napríklad v obci Rejdová sa tradície dodnes udržiavajú.

Čo symbolizuje čepčenie? Aký význam má samotný čepiec pre nevestu?

Čepiec bol pre ženu symbolom vydaja. Tým, že sa dievča vydalo, zmenil sa jej status zo slobodnej dievky na vydatú ženu. Keď mala žena čepiec, znamenalo to, že je buď vydatá, alebo vdova. Vydaté ženy boli ľahko rozlíšiteľné, lebo nosili len určité farby, zväčša tmavé. V Rejdovej boli tri varianty čepcov. Červené pre nevesty, zelené pre vydaté ženy a čierne pre staré ženy a vdovy. Slobodné dievčatá mohli nosiť vrkoče a vence (party), ktoré boli bohato zdobené umelými kvetmi, stuhami a korálkami.

Riadi sa to, ako je nevesta pri čepčení oblečená, nejakými pravidlami?

Áno, svadobný odev je špecifický. Samozrejme, čo dedina, to iný kroj. Najmä svadobné party a vence majú veľa variantov. Žiaľ, na mieste, kde žijeme, v Dolnom Gemeri, sa toho zachovalo veľmi málo. Preto sme niektoré tradície prevzali z Rejdovej, kde sa nevesta pri čepčení obliekala do tmavého. Tmavá

farba mala predstavovať jej smútok. Hlavne preto, že často nevedela, do čoho ide. Vtedy sa z lásky vydával málokto. Ak tak bolo, bolo to naozaj šťastie. Zvyčajne išlo o dohodnutý sobáš, ktorý bol výhodný pre rodiny. Na našom prvom čepčení mi tiež obliekli tmavý kabát. Dnes už nevestu do čierneho kabáta neobliekame. V ponuke máme viacero slávnostných krojov a nevesta si môže vybrať, ktorý sa jej páči.

Mohli by ste opísať priebeh čepčenia? Prispôbuje sa súčasnosti?

Áno, museli sme to nastaviť modernejšie. Pôvodne nevestu na čepčenie priviedol prvý družba a krstná mama, ktorá ju následne aj čepčila. Družba položil neveste trikrát tú istú otázku, či si dá radšej hlávku sťať alebo vienok sňať. Nevesta sa podvolila až na tretíkrát a družba si zobral veniec na družbovskú palicu. Zavesil ho na klinec a tam ostal visieť až do konca svadby.

Po čepčení sa nevesta znovu prezliekala a pripravila sa na nevestický tanec (tancuje sa po polnoci, nevesta sa ním symbolicky lúči so slobodou, pozn. autorky). V minulosti sa dokonca

čepčenia okrem družbu mohli zúčastniť len vydaté ženy. Keďže členmi nášho súboru sú hlavne stredoškólači a vysokoškólači, nie je reálne, aby čepčili len vydaté ženy. Nevestu ani neprezliekame, meníme len partu za čepiec, lebo svadobný program má len dvadsať minút a nevesta by sa nestihla prezliecť.

Akú úlohu zohrávajú piesne počas čepčenia? Sú pevne stanovené alebo sa vyberajú individuálne?

Svadobný repertoár je daný. Možno ho nájsť v *Zborníku ľudových piesní*. Pri každej udalosti sa spievali iné piesne a keď niekto čepčí, mal by sa držať svadobného repertoára. Piesne rozprávajú príbehy ľudu. To, čo ľudia zažívali, vyjadrili piesňou, a inak to nebolo ani na svadbe.

Niekedy sa stane, že si nevesty chcú vybrať inú pieseň. Samozrejme, dá sa dohodnúť. Ak si však chcú vybrať inú pieseň, musí byť svadobná. Často sa nám stáva, že nevesty chcú pieseň *Zbohom ostávajúce* od Darinky Laščiakovej.

Vidíte v dnešnej dobe zmysel v zachovávaní tradícií napríklad aj formou čepčenia, ktorá sa stáva pútavým doplnkom počas svadobných hostín?

Áno, pretože je to veľmi pekné. Je to spomienka, ktorú si nevesta nesie celý život. Svadobné mamy nám často ďakujú, sú rady, že to ich dcéry zažili. Jedlo sa zje, ako kto tancoval, na to sa zabudne, ale čepčenie je niečo, čo mnohým v spomienkach zostane. Ja si to doteraz z našej svadby pamätám. Verím, že čepčenie sa zachová aj v budúcnosti. I keď je nadšencov folklóru čoraz menej, táto tradícia je príliš živá, aby zanikla.

Autorka

Ema Šárovová

študentka slovenského jazyka a literatúry

Fotografie

Zo svadobného archívu Márie a Martina Vargicovcov

„Nemám rada skratku ASAP, lebo to znamená, že som v situácii LTT.“ O skratkách v slovenskom jazyku s doktorkou Zuzanou Popovičovou Sedláčkovou

Aj študenti stredných škôl sa zaujímajú o slovenský jazyk a lingvistiku. Študentky druhého ročníka (sexta) na Gymnáziu Dominika Tatarku v Považskej Bystrici sa zamýšľali nad skratkami, komunikáciou a medzigeneračnými rozdielmi. O tejto téme sa v rámci svojej stredoškolskej ročníkovej práce rozprávali sextánky Adriana Michalíková a Laura Harvánková s doktorkou Zuzanou Popovičovou Sedláčkovou z Katedry slovenského jazyka a teórie komunikácie FiF UK v Bratislave.

Ako vnímate skratky v jazyku mladej generácie?

Skratky sú pre mňa ako učiteľku i lingvistku prirodzenou súčasťou jazyka. Osobitne v reči mladých ma fascinujú ich rozmanité podoby, významy, oblasti použitia a aj to, ako sa my starší snažíme priblížiť k mladším generáciám študentov aj prostredníctvom ich poznania či dokonca používania. Na jednej strane je to spoľahlivá cesta, ako vám môžeme my –

rodičia, učitelia – dať najavo, že nás zaujíma váš svet a spôsob vyjadrovania, ale na druhej strane to podľa mňa nesmieme preháňať. Keď nám používanie skratiek nejde, veľmi rýchlo nás odhalíte, lebo ich nepoužijeme vhodne. A potom môžu vzniknúť vtipné alebo trápne situácie.

Líšia sa skratky dnešnej mladej generácie od tých, ktoré ste počas vysokej školy používali Vy?

Áno, hlavne v tom, že dnes prevládajú skratky z angličtiny. Prípadne sú ovplyvnené rozmanitými záujmami jednotlivých skupín mladých. Počas môjho vysokoškolského štúdia som si so spolužiakami tvorila vlastné príležitostné skratky. Dnes ich už, samozrejme, nepoužívame a na toto obdobie si len niekedy nostalgicky zaspomíname. Väčšina z nás však pracuje v školstve, a preto sme v nepretržitom kontakte so živým jazykom mladých a učíme sa nové skratky práve od nich.

Stretávajú sa so skratkami aj v akademickej oblasti?

Jasné, veď na fakulte sa bez skratiek ani nezaobídeme. Kde sa pozriem, tam je skratka. Skracujeme názvy našich študijných programov, označenie záverečných prác typom BP (bakalárska práca) a DP (diplomová práca), samotné tituly pred menom, za menom... to všetko sú skratky. Pokiaľ však ide o nejaké „originálnejšie“, zbožňujem skratku LTT (len tak-tak). V mojom živote je v poslednej dobe totiž všetko LTT. Z dôvodu ranných kolón sa mi na vyučovanie zvyčajne podarí prísť LTT

Dr. Popovičová Sedláčková (stojaca prvá zľava) a dr. Fülöpová medzi študentmi

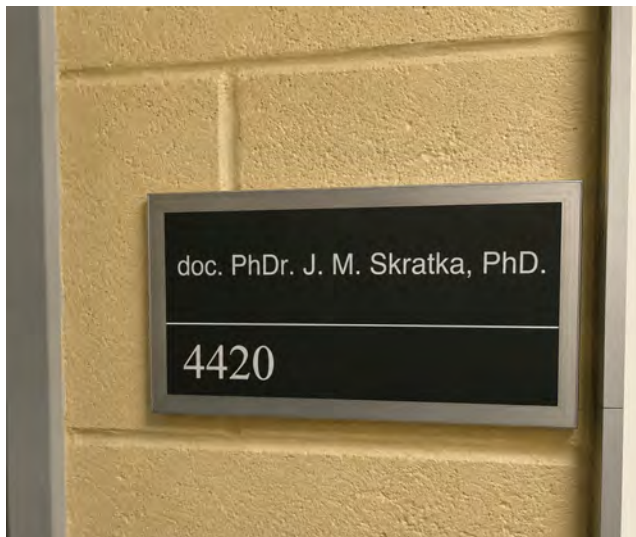
a o LTT dodržaní termínov radšej ani nehovorím.

Dlho som si myslela, že skratka JPP (jedna pani povedala), ktorou označujem neoverené informácie a klebety, je málo frekventovaná. Spájala som si ju skôr so súkromným a rodinným prostredím, v ktorom sa pohybujem. Nedávno som zistila, že je rozšírená viac, než som sa pôvodne domnievala a používajú ju aj kolegovia z iných pracovísk.

Ďalšou praktickou skratkou (nielen) vo fakultnej komunikácii je pre mňa ASAP (čo najskôr, resp. obratom, z angl. as soon as possible). Osobne ale nemám rada túto skratku, lebo to znamená, že som zase v situácii LTT (smiech).

Ovplyvňujú skratky schopnosť mladých vyjadrovať sa?

Používaním skratiek mladí povedia v podstate všetko, čo je pre nich v danej chvíli dôležité. Význam pôvodného výrazu sa predsa nemení, redukuje sa len forma.

Pri tejto otázke je však podstatné ešte aj niečo iné. Pri komunikácii by sme mali rešpektovať okrem svojich potrieb aj toho, s kým sa rozprávame. Ak vidím, že sa ten druhý „nechytá“, je vhodné, keď svoje vyjadrovanie prispôbim. Čiže v komunikácii medzi rovesníkmi môžu skratky stačiť, no v komunikácii s inými osobami, mimo našej skupiny, môže nastať nedorozumenie.

Nemyslím si však, že práve skratky sú hlavným problémom pri kultivovanom prejave mladých, prípadne pri ich schopnosti vyjadrovať sa. Ťažkosti skôr spôsobuje tendencia k stručnému, povrchnému vyjadrovaniu, ktorú už niekoľko rokov kreujú masové médiá a sociálne siete. Ľudia si zvykli na jednoduché (až primitívne) a krátke texty, čo vedie k neprimeranému zjednodušovaniu aj tam, kde to nie je žiaduce. V rôznorodej spoločnosti a v rôznorodých situáciách, v ktorých sme nútení komunikovať, nám skratka nestačí používať iba jeden spôsob vyjadrovania.

Ako sa podľa Vás zmení spôsob komunikácie v najbližších desaťročiach?

Neviem vám presne povedať, čo bude

o dvadsať alebo tridsať rokov. Zmeny v jazyku závisia aj od toho, aké kultúrne podnety k nám prichádzajú a ako na nich používatelia reagujú. Viete, nie sú to v prvom rade lingvisti, ktorí udávajú trendy v jazyku. Sú to používatelia a ich komunikačné potreby. Aby som sa však aspoň trochu dotkla vašej otázky, tak si spomínam, že v minulosti boli veľmi obľúbené francúzske skratky, pretože francúzština bola považovaná za luxusný, kultivovaný jazyk beau monde, teda spoločenskej smotánky. Nedisponujem nejakým relevantným výskumom, ale vo svojom okolí som postrehla, že takéto skratky, ak vyslovene moji známi neovládajú francúzštinu, sú už ľuďom poväčšine neznáme. Napríklad R.S.V.P. (Répondez s'il vous plaît) na pozvánke nás nabáda, aby sme pozývajúcemu odpovedali, či sa podujatia zúčastníme. Z francúzštiny pochádza aj známe P. F. (pour féliciter), ktoré nájdeme v našich končinách hlavne na novoročných pohľadniciach. Vo vedných odboroch doteraz vládne tradícia latinských skratiek. Anglické skratky sa v súčasnosti spájajú najmä s rečou mladých, ale aj s bankovníctvom, reklamou, tiež marketingom alebo IT svetom. Uvidíme, ako sa zmenia sociálne a kultúrne podmienky a podľa toho vám o pár rokov možno odpoviem.

Autorky

Adriana Michalíková a Laura Harvánková

študentky druhého ročníka na Gymnáziu Dominika

Tatarku v Považskej Bystrici

Fotografie

Pixabay

Simona Šprlák Gallasová

simonagallas.photography

Ilustračný obrázok vytvorený s použitím generatívnej umelej inteligencie ChatGPT (OpenAI), dňa 19. 7. 2026

Kniha kníh – zabudnuté životy medzi riadkami

Sväté písmo je kniha, ktorá sa dodnes nachádza vo väčšine rodinných knižníc. Avšak kedysi ju ľudia nepoužívali iba ako hlas správneho kresťanského života, ale aj ako miniatúrnu kroniku. Významné milníky svojich životov si zapisovali do modlitebníkov či kalendárov už od 15. storočia. Od začiatku 18. storočia až do konca 19. storočia boli na trhu Biblie určené práve na tento účel. Rozšírili sa najmä do USA, a to aj vďaka európskym migrantom, ktorí si takýmto spôsobom zachovávali spomienky na svoj pôvod. Mnohé z týchto „imigračných“ Biblií boli v pôvodných jazykoch svojich majiteľov – teda pre slovenský kontext v maďarčine, nemčine, biblickej češtine a od 19. storočia i v spisovnej slovenčine. Začiatkom 20. storočia začal trend rodinných Biblií miznúť a od druhej svetovej vojny sa stal raritou.

Na základe dvoch fiktívnych príbehov sa bližšie pozrieme, ako takéto rodinné Biblie vyzerali, kto do nich písal a čo pre ľudí znamenali.

Diana bolo slušné a pekné protestantské dievča. Inými slovami, pekne a slušne bohaté. S úsmevom stála vedľa svojho novomanžela pred jedným z bostonských kostolov a každému hosťovi d'akovala za dar. „Nech vám dobre slúži,“ starena jej podala ťažkú knihu. „Ďakujeme, stará mama. Isto si z nej budeme čítať.“ „Tá ale nie je len na čítanie.“ „Nie? A na čo

teda?“ „Vieš, drahá, v tomto kostole som sa vydávala aj ja. Krstí, žení a pochováva sa tu celá naša rodina už od čias, keď som moja oma s opom pripluli spoza Atlantiku.“ Starena ukázala na knihu. „Dobre si ju prezri. Pochopíš z nej viac, než z tej v nemčine, ktorú som dostala od omy ja. To boli staré prežitky. Táto je už v angličtine, dala som ju zviazať priamo pre vás.“

Večer sedela Diana nad knihou. Bolo to obyčajné Sväté písmo. Listovala ním, ale okrem niekoľkých pekných obrázkov

nenašla nič zaujímavé. Starý zákon sa skončil a namiesto Nového zákona na ňu vyskočili desiatky iných strán. Niektoré čisto biele, iné v stĺpcoch a radoch s krásnym maľovaným nadpisom – *Family Record*. Všetky stránky prázdne, čakajúce na ich príbeh. Narazila dokonca i na časť s rámčekmi na fotky. Diana si pretáčala strany, až narazila na prvý a jediný zápis v celej knihe. *Diana Marion a Francis Albert Johnsonovi – 26. novembra 1921*. Bol to dnešný dátum. Stará mama ho do nej musela ráno zapísať. Diana sa pozrela na prázdne stĺpce vedľa – narodenie a smrť.

O rodinných Bibliách už počula, no myslela si, že je to už prekonaný zvyk. Zdalo sa jej to zvláštne a zbytočné. Knihu zavrela a odložila do police.

Mary, naopak, bývala v starej ošúchanej chalupe na vidieku neďaleko za Clevelandom. Práve sedela na posteli a vedľa nej v kolíske spal jej syn. Prechádzala si Bibliu, ktorú jej doniesla svokra. Väzba ledva držala pokope, strany

boli popísané menami s dátumami vedľa pasáží z Písma, ale aj hocikde, kde sa zmestili. Podaktoré zápisy boli také zošúchané, že ani nešli prečítať. Keď sa svokry spýtala, aká stará je kniha, odvetila, že nevie. Kniha už bola v dome, keď sa doň vydala. Mary lúskala Bibliu, až si všimla, že v nej chýbajú strany. Naraz na ňu vypadol zložený lístok. *Ondrej, 4. októbra 1865*. Vedľa dátumu bol malý krížik. Hľadala ďalej, ale žiadny podobný lístoček už nenašla. Mary ostala zdesená. Koľko príbehov života sa takto stratilo?

Pri večeri sa spýtala svokrovcov a manžela, či nevedia, o akého Ondreja išlo. Len pokrčili plecami. „Aké čudné meno,“ zasmiala sa. Ledva ho vedela vysloviť. Svokor sa usmial. „Môj otec mal tiež také – Yuray Rusnack. Keď došli do Ameriky, na imigračnom to celé zbabrali. Dedo bol z toho strašne vytočený. Mne dal potom otec už americké meno. Niekde v tej Biblii by však malo byť napísané jeho meno správne.“

ktorí by z nich možno vypátrali zabudnutých príbuzných, akým bol i Ondrej.

Hoci už v dnešnej dobe existujú fotoaparáty, ktoré slúžia ako rodinné kroniky lepšie, túto milú tradíciu rodinných Biblií môžeme pozorovať stále. Konkrétne v kníhkupectvách, kde sa podobné Sväté písma ako mala Diana, naďalej predávajú.

„Keď je reč o Biblii, už si do nej, Mary, napísala chlapcovo narodenie?“ Zdvihla hlavu svokra. „Ešte nie.“ „Ak nevieš písať, nevadí, tvoj muž to spraví – v armáde to Willa naučili.“ „Viem písať, len rozmýšľam, kde to dať.“ „Vyber pasáž, ktorá ti je blízka.“ „Vy ste zapísali svoje deti kam?“ Svokra sa zháčila. „My sme písať nevedeli. Pastora sme poprosili, aby to dal k niečomu peknému.“

Diana a Mary boli ženy, ktoré žili v rovnakej dobe, no v úplne iných pomeroch. Diana si mohla dovoliť drahú, vyzdobenú rodinnú Bibliu, zatiaľ čo rodina Mary si takú spravila z obyčajnej, ktorú si kúpili za pár dolárov a potom si ju odovzdávali z generácie na generáciu. Takéto knihy sa do rodín dostávali najmä ako typický svadobný dar, prevažne u protestantov. Pováčšine do nich písali samotní členovia rodiny, no ak písať nevedeli, zápisy robieval vzdelaný vážený človek z dediny, napríklad farár, richtár či učiteľ.

Pozoruhodné sú tiež mená migrantov v týchto Bibliách. Zmena mena mohla nastať z vôle rodiny, ktorá sa prispôsobila životu v USA alebo obyčajnými úradníckymi chybami na imigračných úradoch po vylodení, ako bol i prípad Juraja Rusnáka. Obe Biblie by dnes mali veľký význam pre genealógov,

Autorka

Janka Jašková

študentka učiteľstva

história a slovenský jazyk a literatúra

Fotografie

Pixabay

nara.getarchive.net – Public Domain

Ako sa zmenila dedina

Existujú ešte tradície? Pamätáme si na nejaké? Dodržiavame vo svojich rodinách takéto zvyklosti? Na tradície si spomenieme nanajvýš v období Vianoc alebo na Veľkú noc. Kedysi dávno, pre nás v úplne inom svete, ľudia žili s tradíciami v symbióze. Vlastne to ešte neboli tradície v zmysle, ako ich poznáme dnes, pretože boli súčasťou ich každodenného života. O tradíciách, ich prežívaní a význame som sa rozhodla porozprávať so svojimi starými rodičmi. Obaja majú už po osemdesiatke a pochádzajú z rôznych častí stredného Slovenska.

Ľudia sa viac nudili

„Vieš, vtedy sme sa nikam neponáhľali. Hlavne cez zimu sa svet spomalil. Na poli sme pracovať nemohli, tak sme v tomto období aspoň chodili do školy,“ hovorí starký, ktorý pochádza z okolia Prievidze. Babka žila od malička v malom priemyselnom mestečku, ktoré je od rodiska starkého vzdialené len niečo vyššie šesťdesiat kilometrov.

Ako sa začínal rok v ich domovoch? Starký si spomína na jednu tradíciu, ktorú by sme dnes považovali za rodovo diskriminačnú. Na Nový rok nikdy nemohla vkročiť do domu prvá žena. Priniesla by so sebou smolu a nešťastie. Ak bola navyše aj bosorka, priniesla by do príbytku aj smrť. Prvý vchádzal vždy muž a s ním prichádzalo aj šťastie. „Na novoročný obed sme nikdy nemohli mať mäso z lietajúceho zvierata. Na kačicu alebo

Fašiangy, február 1956

kura sme ani nepomysleli. Rodičia hovorili, že to bolo preto, aby nám zo stola s vtákom neuletelo aj šťastie,“ uzatvára starký. Na sviatok Troch kráľov (6. január) sa skončilo vianočné obdobie, a preto sa všetky koláče a zákusky museli rýchlo zjesť.

Fašiangová zábava

Po Troch kráľoch začalo fašiangové obdobie. „To bol čas zábavy. Moje kamarátky, ktoré sa chceli vydávať, mohli mať svadbu na fašiangy, keďže sa konali aj zábavy. Potom už prišiel pôst a dlhšie obdobie bez žartovania,“ hovorí babka. Tradície v tomto období sa u mojich starých rodičov veľmi neodlišujú. Ja si na nich z detstva tiež pamätám. V škôlke aj škole sme mávali karneval a pochovávali sme svoju vlastnú basu. Papierovú. Starký si spomína aj na fašiangové sprievody, ktoré chodili od domu k domu: „Zahráli aj

Tradičná fašiangová zabíjačka, február 1962

zaspievali. My sme im museli naliať pálenku a pohostiť ich zabíjačkovými špecialitami. Zabíjačky sa vždy robili buď pred Vianocami, alebo na fašiangy. Bola zima, chlad, mäso vtedy vydržalo vonku bez toho, aby sa pokazilo.“ Babka spomína ešte jednu tradíciu, ktorú už v súčasnosti dodržiava zrejme málokto: „Na Hromnice, čo je 2. februára, sme chodili s mamou do kostola, kde nám posvätili sviece. Posvätené sviece sme potom zapalaovali počas búrky, aby ochránili náš dom pred bleskom a ohňom.“

Veselá jar

V apríli, niekedy už na konci marca, sa slávi Veľká noc. Dnes ju oslavujeme v našej rodine skôr symbolicky. V nedeľu sa stretneme pri spoločnom obede, dáme si kávu, koláčik. Samozrejme, ešte predtým, na Veľký piatok, dodržiavame pôst, ale do kostola už veľmi nechodíme. „My sme museli. Vy, mladí, už máte iné zvyky. U nás sa na Zelený štvrtok jedli len zelené jedlá ako špenát alebo žihľava. Na Veľký piatok sme nejedli mäso a ani sme nemohli pracovať. Večer sme išli do kostola, ale nebola omša, spievali sa len pašie. Na Bielu sobotu sme upratovali celý dom, pretože v nedeľu k nám vždy chodila širšia rodina na návštevu. No a v pondelok bola veľká oblievačka. Na tú sme sa my, chlapci, tešili celý rok. Z vrbového prútia sme si uplietli s bratmi korbáče, volali sme ich šibáky, a chodili sme postupne ku všetkým dievčatám v dedine. Mali sme potok, takže tie, ktoré bývali pozdĺž neho, mali smolu. Každý rok v ňom skončili,“ spomína dedko na oblievačku. V babkinom rodnom mestečku sa podľa nej až takéto drastické zvyky nedodržiavali. Nikto ich nehádzal do potoka, len ich symbolicky poľkali voňavkou.

Výlet na koni do prírody, júl 1955

Leto na lúke

Moja generácia si spája letné obdobie s oddychom a prázdninami. Moji starí rodičia si leto spájali s prácou: „Vieš, my sme do školy chodili len cez zimu, v lete sme museli pracovať na poli. Pásli sme tam aj zvieratá, na to mám krásne spomienky. Mali sme koňa a tri kravky. Volali sa Malina, Srna a Helena. Chodil som na pašu aj s mojím ockom, vtedy ma naučil veľa vecí a bola to jedna z mála príležitostí porozprávať sa s ním. My sme nemali s rodičmi taký vzťah, ako máte teraz vy. Neboli sme si takí blízki.“ Pri týchto starkého slovách som si spomenula na rozprávky, ktoré mi ako malej rozprával. Boli o troch kravičkách a jedna z nich nemala roh.

Príprava na Vianoce netrvala dlho

„Pre nás nebol Štedrý deň veľmi výnimočný. Stromček sme robili až ráno, nie mesiac dopredu, ako ho robíš ty,“ sme sa dedko. Potom pokračuje: „Mama upiekla za koryto kysnutých koláčov. Boli sme chudobní, takže o rybe s majonézovým šalátom sme mohli iba snívať. Pred sviatkami sme ešte zvykli piecť oblátky, ale aj stroj na ich výrobu sme si museli požičať.“

A ako prebiehala príprava na najkrajšie sviatky roka v meste, z ktorého pochádzala babka? Predsa len, je to väčšie priemyselné mestečko. „Vianočné pečivo sme mali trochu iné ako u dedka doma. Keď bola moja mama mladá, slúžila u bohatých šľachticov. Tam sa naučila piecť medovníky, linecké pečivo a podobné zákusky, aké mávame dnes. Piekli sme všetko asi len týždeň dopredu. Stromček sme ozdobovali parádnymi ozdobami 24. decembra ráno. Dokonca sme mali aj svetielka.“

Štedrý večer v roku 1948

Nemali by sme zabúdať

Aj keď si na tradície našich rodín už nedokážeme presne spomenúť, mali by sme si ich uchovať. Je to predsa to jediné, čo nám po našich príbuzných v budúcnosti zostane. Moje spomienky na starých rodičov budú aj o niekoľko rokov stále žiť v mojej mysli.

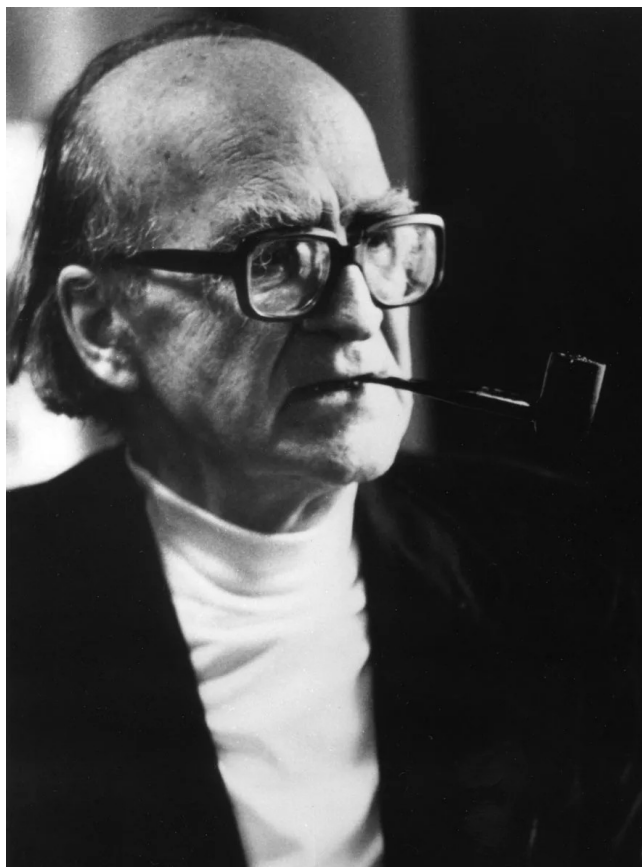
Príprava vianočných koláčov, december 1945

Autorka
Soňa Kluková
študentka žurnalistiky

Fotografie
archív autorkiných starých rodičov

Búranie mylných predstáv: Religionistika a teológia

Ako študenti sa často stretávame s tými istými otázkami: „A čo ty to vlastne študuješ?“ „O čom sa tam vlastne učíte?“ a, samozrejme, „Kde sa s týmto môžeš zamestnať?“ Ešte nepríjemnejšie však je, keď si ľudia mylia môj študijný odbor s nejakým iným. V mojom prípade často dochádza k zámene medzi religionistikou a teológiou. Počas štúdia som postrehol medzi ľuďmi každého veku určitú nevedomosť o tom, čo vlastne oba tieto odbory skúmajú. Dokonca ani študenti z iných odborov a katedier fakulty nevnímajú medzi nimi takmer žiadne rozdiely.

Mircea Eliade

Čo je to religionistika?

Religionistika je akademický interdisciplinárny odbor, ktorý skúma náboženstvo ako ľudský a kultúrny fenomén. Táto vedecká disciplína nehodnotí pravdivosť akéhokoľvek systému viery, ale využíva deskriptívne, analytické a porovnávacie metódy na

štúdium pôvodu, vývoja, praktík, textov a sociálnych úloh náboženských tradícií v rôznych historických a kultúrnych kontextoch.

Religionistika čerpá z disciplín, ako sú história, antropológia, sociológia, filozofia a psychológia. Kľúčovým aspektom religionistiky je porovnávanie, identifikácia podobností aj rozdielov medzi tradíciami, ktoré vychádzajú z kresťanstva, islamu, hinduizmu a budhizmu, pričom citlivo vníma ich jedinečný kontext. Vedci – religionisti – skúmajú, ako náboženstvo ovplyvňuje etické systémy, kultúrne praktiky a sociálne štruktúry. Religionistika si zachováva kritický a akademicky neutrálny postoj s cieľom pochopiť, ako fungujú náboženské presvedčenia a praktiky a prečo sú dôležité pre jednotlivcov a spoločnosti. Celkovo sa táto oblasť snaží vysvetliť náboženstvo ako extrémne komplexný a vplyvný rozmer ľudského života prostredníctvom dôkladnej analýzy založenej na dôkazoch.

Émile Durkheim (15. apríl 1858 – 15. november 1917) bol francúzsky filozof, často považovaný za najvýznamnejšieho sociológa a tvorcu francúzskej sociologickej školy. Pomohol formovať sociologické štúdium náboženstva analýzou toho, ako spoločné presvedčenia

a rituály prispievajú k sociálnej súdržnosti a kolektívnej identite v spoločnosti. Mircea Eliade (9./13. marec 1907 – 22. apríl 1986) bol rumunský filozof, religionista, prozaik a esejista. Mal veľký vplyv na porovnávacie štúdium mýtov, symbolov a rozlišovanie medzi „posvätným“ a „profánnym“ v rôznych kultúrach.

Čo je to teológia?

Teológia (v európskom kontexte) je akademická disciplína zameraná na systematické skúmanie povahy Boha, náboženských presvedčení a doktrín konkrétnych náboženských tradícií. Teológovia sa usilujú interpretovať, objasňovať a niekedy aj obhajovať učenie o Bohu, realite a vzťahu medzi božským a človekom. Teológia je často zakorenená v konkrétnych náboženských komunitách a úzko pracuje s ich posvätnými textami, tradíciami a praktikami.

Philippe de Champaigne: Sv. Augustín z Hippa (17. stor.)

Carlo Crivelli: Sv. Tomáš Akvinský (15. stor.)

Zahŕňa interpretáciu posvätných textov, vytváranie systematických doktrín a riešenie etických a existenciálnych otázok v rámci viery. Zároveň sa môže zaoberať aj súčasnými problémami a snaží sa aplikovať náboženské učenie na moderné spoločenské, politické a kultúrne kontexty. Celkovo sa teológia usiluje o prehĺbenie porozumenia božskej reality a formulovanie princípov, ktoré usmerňujú náboženský život, pričom spája intelektuálne skúmanie s reflexiou zakotvenou vo viere. Tento odbor využíva filozofiu, históriu a textovú analýzu na skúmanie základných otázok o existencii, morálke, zjavení a význame viery.

Augustín z Hippa (13. november 354 – 28. august 430) bol kresťanský teológ, spisovateľ, filozof a mystik. Patrí medzi štyroch veľkých západných cirkevných

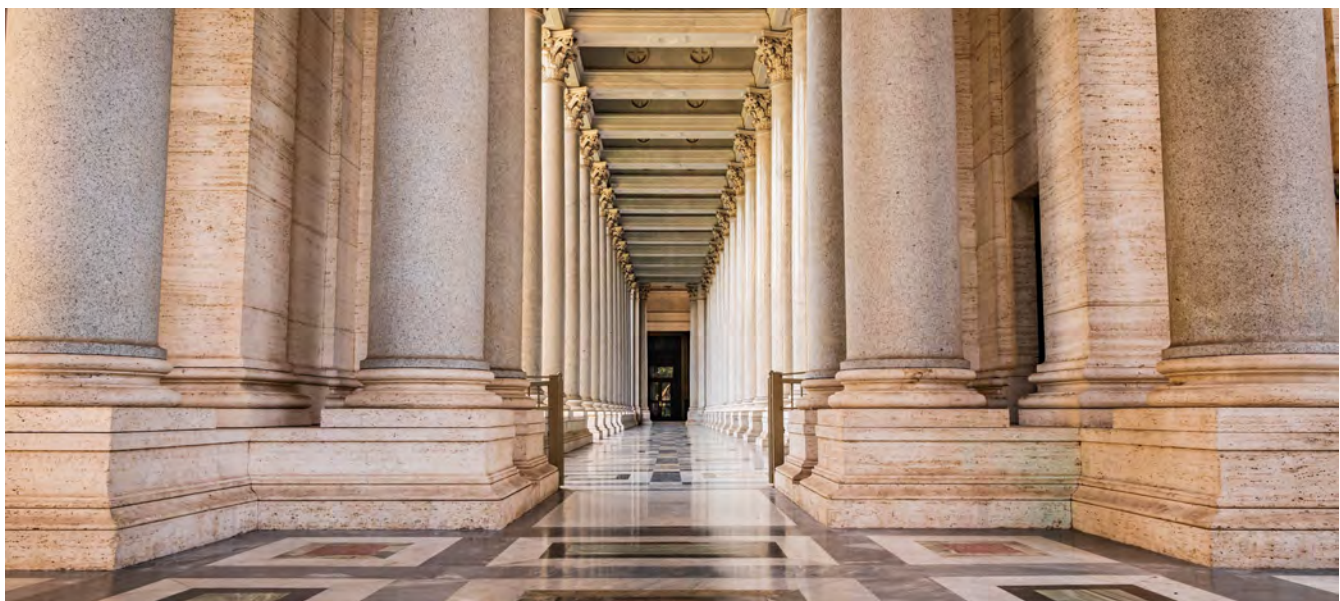
otcov. Písal diela, ktoré sa dodnes vydávajú, a z jeho spisov citovali stredovekí biskupi a vladári, protestantskí reformátori ako Martin Luther a Ján Kalvín, ale aj pápeži moderných čias.

Tomáš Akvinský (1224/1225 – 7. marec 1274) bol taliansky filozof a teológ, prvý zo scholastických cirkevných učiteľov a jeden z najväčších predstaviteľov katolíckej filozofie. Zohral kľúčovú úlohu pri formovaní kresťanského myslenia tým, že prepojil Aristotelovo filozofické uvažovanie o svete s náukou kresťanskej cirkvi.

Teológiu študoval aj Ján Amos Komenský a dokonca sa napokon stal biskupom. Medzi oboma odbormi je teda len jeden jediný prienik: zaoberajú sa náboženstvom. Religionistika je zameraná skôr na antropologický uhol skúmania nielen jedného náboženstva, ale všetkých pomocou empirických metód, zatiaľ čo teológia je zameraná na božstvo/božstvá a ich zjavenie, posvätné texty, eschatológiu a rituály v jednom náboženstve.

Ak vás, milí čitatelia, zaujal jeden z týchto odborov, určite vám odporúčam pozrieť si ponuku predmetov a ak vás niektorý z nich osloví, zapísať si ho. Ak nie pre nové znalosti, aspoň pre extra kredity. Minulý semester bolo možné zapísať si z Katedry porovnávacej religionistiky napr. predmet s názvom *Mágia v náboženstvách sveta*.

Autor

Gordon Považan

študent religionistiky

Fotografie
Pixabay

Remeslo má zlaté dno... a remeselník zlaté ruky

Ponorte sa spolu so mnou do čara ručnej výroby a histórie slovenských tradícií, na ktoré môžeme byť právom hrdí.

Remeslá sú súčasťou života človeka už od nepamäti. Stačí si predstaviť pravekých ľudí, ktorí z otesaných kameňov vyrábali oštepky alebo rukami tvarovali hlinu do podoby rôznych nádob. V tom čase bola ručná výroba otázkou prežitia, pretože jednotlivé predmety zabezpečovali ochranu a pomáhali pri získavaní potravy.

S nástupom doby železnej nastal rozmach dovtedy nepoznaného remesla – kováčstva. To sa považuje za jedno z najstarších remesiel na našom území. Popri kováčstve bolo už pred veľkomoravským obdobím rozšírené aj sklárstvo. Ľudia sa venovali aj spracovaniu dreva, čím vzniklo rezbárstvo a košíkárstvo.

Medzi remeslá s bohatou tradíciou patrí aj hrnčiarstvo. Rozvoj remesla na našom území nastal s príchodom hrnčiarskeho kruhu v 4. storočí p. n. l. Hrnčiari a neskôr ďalší remeselníci, ktorí sa od hrnčiarov odčlenili (kachliari, výrobcovia majolíky) vyrábali rozmanité úžitkové či dekoratívne predmety do domácností, ako boli rajnice, misy, krčahy, tanieri, kachle, vázy či kvetináče.

Hrnčiarstvo ma veľmi oslovilo, a preto som sa rozhodla, že ho spolu s ďalšími remeslami vyskúšam vlastnými rukami. Zaumienila som si, že celý proces prebehne v pohodlí môjho domova, čomu som prispôsobila aj materiál a postup, aký som pri vytváraní jednotlivých výrobkov zvolila.

Priznám sa, že práve hrnčiarstvo najviac preskúšalo moju trpezlivosť. Keďže som doma nemala k dispozícii hrnčiarsky kruh ani pec na vypaľovanie keramiky, siahla som po hmote, ktorá tvrdne na vzduchu. Po neúspešných pokusoch o vytvarovanie krčaha som do rúk zobrala sklenený zaváraninový pohár a rozhodla som sa, že si ním pomôžem. Sprvu som bola nadšená, ale ako krčah tvrdol, hmota začala praskať. Zhrozene som sa pozerala na to, ako sa mi pred očami rozpadáva moje veľdielo. Nakoniec som sa však nevzdala. Výrobok som každých pár hodín zakrývala nanovo navlhčenou handričkou, ktorá spomalila proces schnutia a drobné prasklinky som zahladila brúsnym papierom. Stačilo už len krčiažtek namaľovať, pri čom som sa inšpirovala modranskou keramikou. Typické bielo-modré motívy môjmu výrobku vdýchli život a dnes už spolu s kyticou čerstvo natrhaných kvetov skrášľujú náš jedáľenský stôl.

Dôležitou súčasťou folklóru sú kroje. Ich výroba sa na Slovensku remeselníci venujú aj dnes. Každý región, dokonca i každá dedina mala svoj vlastný kroj, aby všetci vedeli rozlíšiť, kto odkiaľ pochádza. Mužský kroj pozostával z košele, súkenných alebo plátenných nohavíc a rôznych kabátov. Pod vrchné nohavice si muži zvyčajne obliekali ešte gate, teda spodné nohavice (nárečové slovo gate sa v niektorých regiónoch vzťahuje aj na vrchné nohavice). Ženský kroj zase zo spodnice, oplecka, košele, zástery, sukne a v prípade vydatých žien a vdov aj z čepca. V niektorých oblastiach kroj dopĺňala aj parta pre nevesty, ktorá sa nosila len v slávnostný deň svadby a symbolizovala premenu dievčaťa na ženu. Ak by ste si zatúžili vyskúšať tento stužkami zdobený veniec aj vy, stačí zájsť do múzea Ždiarsky dom. Súčasťou krojov sú aj výšivky rastlinných motívov a geometrických vzorov.

Ja som sa rozhodla, že si vyšijem symbol lásky, ružičku. Do rúk som si zobrala farebné bavlnky, panamu (látka na vyšívanie) a ihlu. Pustila som sa do krížikovej výšivky a ešte v ten deň sa mi ihlou podarilo vyčarovať kvietok hrajúci farbami. Práve vyšívanie mi prišlo spomedzi remesiel, ktoré som si vyskúšala, najľahšie. Ak po ňom siahnete aj vy, výšivkou si môžete oživiť aj kúsok oblečenia. Mne robia radosť nezábudky, ktoré mi zdobia zadné vrečko riflí.

V Trenčianskej stolici bolo rozšírené drotárstvo, pretože sociálne pomery a nedostatok kvalitnej ornej pôdy ľuďom nedovoľovali užívať sa len poľnohospodárstvom. Drôtovaním vznikali najskôr úžitkové predmety, prípadne sa touto technikou opravovali už jestvujúce, ale používaním poškodené predmety. Drôtovali sa nádoby, podložky pod žehličku, stojany na sviečky. Neskôr si drotárstvo našlo svoje miesto aj

v umeleckom vyjadrení a drotári začali vyrábať aj dekorácie v tvare kvetov či zvierat. Ja som sa rozhodla pre drôtovanie srdiečka, ktorého pracovný postup som uviedla na konci článku, aby ste si ho spolu so mnou mohli doma vyrobiť i vy.

V dnešnej spoločnosti sa postavenie remesla zmenilo a mnohí sa mu venujú len pre potešenie. Ručná výroba môže slúžiť aj na odreagovanie, pri ktorom necháme pracovať ruky a myslí doprajeme chvíľu zaslúženého pokoja. Pre tých, ktorí by sa radi priučili niektorému z remesiel, je tu možnosť navštíviť kurzy či workshopy prebiehajúce v rozličných mestách po celom Slovensku. Spojíte tak príjemné s užitočným a odmenou vám bude krásny výrobok a nové priateľstvá.

Zahrajte sa spolu so mnou na drotára, oživte historické remeslo a vyrobte si drôtované srdiečko, ktoré môžete venovať tomu, kto je vám blízky.

Výroba drôteného srdiečka

Potrebuje:

drôt s priemerom 2 mm
drôt s priemerom 0,3 mm
kliešte na tvarovanie

kliešte na odstrihávanie
okrúhly predmet s priemerom 8 mm

Postup

1. Zoberieme si hrubší drôt a kliešťami z neho odstrihneme 32 cm.
2. Vytvarujeme ho do tvaru srdca a v strede spravíme malú slučku.
3. Oba konce zatočíme pomocou klieští do tvaru slimáka a v bode, kde sa dotýkajú, ich o seba pripevníme pomocou tenšieho drôtu.
4. Zoberieme si ďalší kus drôtu s dĺžkou 100 cm a obtočíme ho okolo okrúhleho predmetu tak, aby nám vznikla špirála. Tú potom prstami roztiahneme a následne tlačením sploštíme, čím nám vzniknú očka.
5. Očka priložíme k drôtu v tvare srdca po jeho obvodu. Pripevníme ich k nemu pomocou tenšieho drôtu tým, že ho prepletáme okolo každého oka a priestoru medzi očkami.
6. A je to, pred vami leží drôtované srdiečko, ktoré ste si vyrobili vlastnými rukami.

Autorka

Sára Ondrášková

študentka prekladateľstva a tlmočníctva
anglický jazyk a kultúra a taliansky jazyk a kultúra

Fotografie

Sára Ondrášková

Drôtované srdiečko bolo inšpirované videom na Youtube na kanáli Považského múzea:
<https://youtu.be/OOQ5TY8zqpY?feature=shared>

Zvyky a rituály v živote študenta

Či už sme študenti alebo zamestnaní, súčasťou života väčšiny z nás sú isté zvyky a rituály. Často môže ísť o veci, ktoré si ani neuvedomujeme, no napriek tomu, ak by sme ich vynechali, cítili by sme sa zvlášťne.

Psychologička a psychoterapeutka Denisa Zlevská tvrdí, že rituály nerealizujeme len pri špeciálnych príležitostiach, ale že sú vo veľkej miere prítomné aj v našom každodennom živote – od ranného rituálu čistenia zubov až po spôsob, akým riešime problémy. Prečo sú však tieto zvyky či rituály pre človeka také dôležité? A aké miesto majú v živote študenta?

Psychológovia sa zhodujú na tom, že zvyky a rituály čas nielen označujú, ale zároveň ho aj dotvárajú. Každodenná ranná káva tak nevypovedá len o tom, že je ráno, ale súčasne vytvára aj priestor na otvorenie nového dňa spôsobom, ktorý nám pomôže jednoduchšie prejsť daným dňom.

V každodennom zhone dobiehania termínov, učenia sa na zápochty či kombinovania práce so štúdiom je o to dôležitejšie vytvoriť si priestor, ktorý nám pomôže zorientovať sa v čase a nájsť si moment na vydýchnutie.

Ďalší dôležitý efekt, ktorý prinášajú zvyky do našich životov, je pocit istoty. Bod, o ktorý sa môžeme oprieť, aj keď nevieme, kde nám hlava stojí. Znižuje úroveň nášho stresu a pomáha predchádzať úzkostným stavom. Môžeme teda povedať, že prítomnosť zvykov nám pomáha udržiavať si pevnú pôdu pod nohami. Do našich uponáhľaných životov prináša potrebný rytmus a kúsok pokoja.

V krátkom dotazníku sme sa malej skupiny študentov opýtali, či dodržiavajú nejaké zvyky. Iba jedna osoba odpovedala záporne. Ďalej nás zaujímalo, či pociťujú vplyv zvykov na svoj život. Väčšina sa vyjadrila, že zvyky vníma ako dôležitú súčasť života a ich dodržiavanie im napomáha k lepšiemu sústredeniu a výkonu. Päťdesiat percent zúčastnených tiež potvrdilo, že by v prípade vynechania zvyku pociťovalo istú mieru nepokoja.

Keď sme sa opýtali na konkrétny príklad, zväčša sme dostali odpovede týkajúce sa ranných či večerných zvykov. Napr. počúvanie hudby, dychové cvičenia, prechádzka so psíkom, pomalé raňajky, čítanie knihy alebo „scrollovanie“ pred spaním. Niektoré odpovede však naznačili aj zvyky rámčujúce týždeň. Či už išlo o sobotné upratovanie, cvičenie, nedeľnú návštevu kostola alebo tvorbu „to-do listu“. V jednom prípade išlo dokonca o príležitostný zvyk počas písania testu,

v rámci ktorého daný respondent považuje za dôležité odpovedať na otázky vždy v poradí ich zadania.

Vidíme teda, že čokoľvek sa môže stať zvykom či rituálom.

Ako sme už vyššie naznačili, zvyky môžeme rozdeliť podľa toho, aké dlhé obdobia rámčujú. Od každodenných ranných a večerných rituálov cez týždenné či mesačné zvyky až po sezónne a príležitostné, ktoré sa často spájajú aj s rodinnými či kultúrnymi tradíciami. Viac ako dĺžka obdobia však zaváži to, aby sme si tieto zvyky aj vedome vytvárali. Nechceme tým naznačiť nejaký stály nemenný program ani nevedomé skĺznutie do zlozvykov, ktoré by mohli človeka spútať. Ide skôr o vedomé vytýčenie bodu v dni, týždni či mesiaci, na ktorý sa môžeme tešiť, ktorý nám pomôže prežiť aj tie náročnejšie dni a bude nám odmenou po vykonanej práci, bez ohľadu na jej výsledok.

Chceme vás, milí čitatelia, povzbudiť, aby ste sa nebáli a vyhradili si čas pre seba a svoje potreby. Nie je podstatné, či sa inšpirujete niektorým zo zvykov, ktorý sme uviedli vyššie, alebo si vymyslíte svoj vlastný originálny spôsob. Dôležité je to, aby vás tento rituál sprevádzal počas bežných a/alebo významných dní a vnášal do vášho života väčší poriadok a pokoj. Snáď vás bude sprevádzať vašimi dňami a viesť k tomu, aby ste si možno len malými, no účinnými krokmi priniesli do života väčší poriadok a pokoj.

Niektoré odpovede respondentov

Máš vo svojom živote nejaké zvyky alebo rituály?

(8 odpovedí)

Áno 87,5 %

Nie 12,5 %

Vnímaš ich ako dôležitú súčasť svojho (študentského) života?

(8 odpovedí)

Áno 87,5 %

Nie 12,5 %

Pocituješ úzkosť alebo nepokoj v prípade, že daný rituál alebo zvyk vynecháš?

(8 odpovedí)

Áno 50 %

Nie 50 %

Pomáha ti dodržiavanie tvojich rituálov k lepšiemu sústredeniu/výkonu?

(8 odpovedí)

Áno 87,5 %

Nie 12,5 %

Uved' aspoň jeden zo svojich rituálov.

(6 odpovedí)

1. ranné počúvanie hudby, večerné scrollovanie, sobotné upratovanie, nedeľná omša,
2. dychové cvičenie každé ráno,
3. skoré vstávanie, aby som mala pomalé ráno a neskôr viac energie,
4. ranné venčenie psíka, raňajky, čítanie knihy pred spaním,
5. cvičenie,
6. rýchle raňajky (banán) pred začatím školy, spísanie to do listu na týždeň.

Autorka

Terézia Tarbajová

študentka slovenského jazyka a literatúry

Fotografie

Pixabay

Dotazník

Terézia Tarbajová

Nikdy nie si sám

Žiaden turista či domáci prechádzajúci cez Šafárikovo námestie nemôže prehliadnuť sivú historickú budovu, ktorá sa nachádza v tesnej blízkosti Dunaja. Budova upúta svojím secesným charakterom viedenskej orientácie. Nejednen človek sa zamyslí, na čo táto majestátna budova slúži. Dnes je to budova Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Táto inštitúcia ponúka rozmanitý repertoár študijných zameraní – od historických vied cez filológiu, religionistiku až po politológiu, žurnalistiku či sociológiu. Nepredstavujte si túto fakultu ako miesto, kam sa študenti chodia len učiť, набраť nové vedomosti. Filozofická fakulta víta študentov s otvorenou náručou a príležitosťami na spoločenské vyžitie.

Spoločenský život je nevyhnutnou súčasťou každej ľudskej bytosti. Jeho absencia spôsobuje zhoršenie nálady a potenciálne psychické problémy. Každý túži byť v prítomnosti niekoho, s kým sa bude cítiť dobre. Nachádzanie nových priateľstiev, rozvíjanie sebavedomia a komunikačných zručností sú kľúčom k správne nastaveniu morálky jedinca. Práve na to filozofická fakulta neustále myslí a svojim študentom spríjemňuje nažívanie na fakulte, ale aj mimo nej.

Na fakulte je celkovo 27 katedier, avšak moju pozornosť si získala predovšetkým Katedra slovenského jazyka a teórie komunikácie. Katedra je známa svojím ľudským prístupom k študentom a vysokou kvalitou vzdelávania. Nezabúda sa však ani na dôležitý spoločenský život. Katedra slovenského jazyka a teórie

Študenti slovakistiky a učelia na spoločných podujatiach

komunikácie s Katedrou slovenskej literatúry a literárnej vedy myslí každoročne na tie najkrajšie sviatky v roku, a preto sa minulý rok zamestnanci oboch katedier spolu so svojimi študentmi rozhodli zorganizovať milé

posedenie skôr, než odídu stráviť Vianoce v kruhu najbližších. Vianočný večierok sa uskutočnil týždeň pred Vianocami v kaviarni Café Comeniana na Štúrovej ulici. Jedinou povinnosťou každého účastníka bolo priniesť si dobrú náladu a v prípade záujmu malý darček, ktorým sa potom obdaroval vylosovaný účastník podujatia. O pravú vianočnú atmosféru sa postarali všetci spoločne. Aby toho nebolo málo, filozofická fakulta organizovala tradičný vianočný koncert. Ten sa konal v Moyzesovej sieni, kde vystúpil Hilaris Chamber Orchestra. Po koncerte sme boli pozvaní na kapustnicu a punč, ktoré na Vianoce nesmú chýbať. Pri tomto večernom posedení sme zabudli na všetky povinnosti a starosti a sústredili sme sa len na to krásne. Vznik nových priateľstiev bol zaručený.

Ste na filozofickej fakulte noví a bojíte sa komukoľvek prihovoriť, no zároveň nechcete ostať po celé roky štúdia sami?

Atmosféra z vianočného večierka 2026

Žiaden problém! Študenti slovenského jazyka určite nenechajú žiadneho nováčika v úzkych, pretože chápu neistotu prameniaku z príchodu do nového prostredia. Aj preto sme sa v zimnom semestri rozhodli usporiadať zoznamovací večierok, ktorý mal pomôcť novým študentom zorientovať sa na fakulte a umožniť im porozprávať sa so staršími a skúsenejšími študentmi slovenského jazyka a literatúry. Pri takejto príležitosti sa vyhl'adávajú nové kontakty najlepšie. Stretnete sa totiž s ľuďmi, ktorí sú na rovnakej vlne ako vy. Tento večierok sa koná približne v prvej polovici zimného semestra a začína sa na fakulte, kde sa stretnutie odštartuje mestskou hrou. Po

nej sa študenti presúvajú do kaviarne Cafe Comeniana, v ktorej si môžu užiť spoločne strávený čas.

Na filozofickej fakulte sa navyše pravidelne konajú prednášky a diskusie s hosťami, ktorými bývajú spisovatelia, historici, prekladatelia či dokonca aktivisti. Nemožno nespomenúť ani študentské vedecké a odborné konferencie, ktorých sa môžu študenti zúčastniť a rozšíriť si tak svoje vedomosti.

Auru filozofickej fakulty netvorí iba študijné povinnosti a skriptá, ale ľudia. Je to cesta, ktorou sa nikdy nevydáte osamote.

Krásne Vianoce všetkým prajú študenti a zamestnanci KSJTK a KSLLV (vianočný večierok 2026)

Autorka

Sofia Sekeráková

študentka slovenského jazyka a literatúry

Fotografie

Simona Šprlák Gallasová

simonagallas.photography

Alchýmia na Slovensku

V apríli sa slovakisti zúčastnili jazykovo-kultúrnej exkurzie, ktorej kroky viedli do Kežmarku a Levoče, za históriou našej krajiny a jazyka. Bohatá história tejto oblasti v sebe ukrýva aj menej známe udalosti, napríklad krátke obdobie filozoficko-vedeckého experimentovania – alchýmie.

Vychádzka k Spišskému hradu

Kameň mudrcov a elixír života. Kovy, ktoré sa menia na zlato a dlhý život v mladom, zdravom tele. Akokoľvek nedosiahnuteľné sa nám tieto predstavy môžu javiť, do konca 16. storočia patrili k najvášnivejším snom vtedajších alchymistov, ktorí podľa historika Helmuta Gebeleina prepájali poznatky z náboženstva, umenia a vedy do jednej vednej disciplíny známej ako *alchýmia*. Z textov z Ústavu chemických vied v Košiciach vieme, že alchýmia zahŕňala nielen chémiu, fyziku, medicínu a prírodovedu, ale aj filozofiu a mystiku. Toto umenie, ako ho sami alchymisti nazývali, bolo dlhé stáročia zahalené rúskom tajomstva.

Podľa práce *Alchýmia v kontexte európskej kultúry* bola alchýmia prítomná nielen v starovekých centrách, ako Čína, Egypt a Grécko, ale aj v arabských krajinách a neskôr v Európe, konkrétne v Španielsku, Francúzsku, Nemecku a Anglicku. Nečakala ani za hranicami strednej Európy a prenikla aj do oblastí Moravy, Uhorska a Poľska. Stopy alchymistickej činnosti na našom území môžeme nájsť v zbierkach alchymistických textov vo viacerých slovenských knižniciach, napríklad v Dolnom Kubíne a Kežmarku. Benjamin Woolley vo vedecko-popularizačnej publikácii *The Queen's Conjurer* (2001) spomína historicky potvrdené návštevy známych alchymistov Paracelsusa, celým menom Philippus Aureolus Theophrastus Bombastus von Hohenheim (1493 – 1541), ale aj dvojice doktora Johna Deeho (1527 – 1608) a jeho spoločníka Edwarda Kellyho respektíve Edwarda Talbota

(1555 – 1597) na území dnešného Slovenska. Čo však lákalo takýchto veľikánov na územie vtedajšieho Horného Uhorska? Odpoveď nachádzame v existencii rozvinutých uhorských banských miest disponujúcich nerastným bohatstvom. Finančné a materiálne možnosti odštartovali záujem o toto tajuplné umenie aj u nás.

V období 16. storočia sa aj na území Slovenska zdržiavali už vyššie spomínaní alchymisti, ktorí na pozvanie Alberta Laskyho, pána Kežmarského hradu, prišli z Prahy až na územie Spiša. Táto oblasť bola vďaka svojej lokalite neďaleko Tatier dôležitým zdrojom nerastného bohatstva. Motiváciu Alberta Laskyho k praktizovaniu alchymie však môžeme hľadať aj inde, ako len v túžbe po poznávaní zákutí chémie. Pravdu odkrýva Nora Baráthová, ktorá v prehľade *História Kežmarského hradu* uvádza Laskyho finančnú tiaž. Experimentami a vierou v nájdenie

Expozícia lekárne v Kežmarskom hrade

Pri vstupe do kaštieľa v Markušovciach

kameňa mudrcov, ktorý by mu zabezpečil dostatok zlata na vyplatenie ťažobných dlhov, paradoxne zadížil oblasť ešte viac. Túto nádej poskytol aj zahraničným alchymistom, ktorí vkladali vieru do pobytu na Spiši s možnosťou sebaobohatenia. V dôsledku neúspešných experimentov a následne stratou motivácie anglických alchymistov zotrvať v tomto kraji smerovalo ich putovanie späť do Prahy. Predpokladá sa, že experimenty mohli prebiehať v útrobách hradnej kuchyne, pretože tam bola dostupnosť ohňa potrebného k praktizovaniu „mágie“.

Aj vďaka vášnivým zberateľom textov v období 19. storočia disponujú naše slovenské knižnice dávno zabudnutými textami, a teda majú v rukách priame pozostatky textov z pier alchymistov. Príkladom je Lyceálna knižnica v Kežmarku, v ktorej sa nachádza zbierka

alchymistických textov zozbieraných alchymistom a šľachticom Pavlom Doleviczeným. Exkurzia na Spiši, ktorej sme sa z Katedry slovenského jazyka a teórie komunikácie zúčastnili, nám dala šancu nahliadnuť do útrobov knižnice a pokochať sa jej rozsiahlymi zbierkami. Čo sa o alchymistoch píše v zachovaných textoch? Vraj pôsobili na svoje okolie často veľmi šarmantne. Stačilo len pár slov na to, aby im ľudia splnili každé želanie. To, či alchymisti oplývali ozajstnou mágiou alebo len šarmom, nám dokumenty neprehrádzajú. Dôkaz o ich prítomnosti na území Kežmarku však nemožno poprieť.

V kolektívnom zborníku *Monumenta Linguae Slovacae Vol. IV* sa historik Miloš Jesenský venuje podrobnému pátraniu po stopách alchymistov v Kežmarku, Bardejove, Bratislave i na dvore Mateja Korvína. Texty informujú aj o rôznych

Záber na účastníkov exkurzie na nádvorí Kežmarského hradu

ložiskách kovov a liečivých prameňoch, ktoré už v tej dobe pomáhali uzdravovať rôzne choroby. Dokonca sa v textoch z Červeného kláštora zachoval „recept“ na vytvorenie kameňa mudrcov spolu so zoznamom alchymistických znakov. Takýmito znakmi sa snažili alchymisti šifrovať svoje tajné postupy.

Dochované texty sú plné rôznych receptov a postupov, napríklad na prípravu „horľavej vody“, zlúčeniny, ktorá sa po priblížení k ohňu vznieti a horí. V diele *Moriena Romana* poukazuje autor na obsahovú stránku alchymistických poznámok, v ktorej zmieňuje poučenia o vzniku kovov a o príprave kameňa mudrcov. V iných dielach nájdeme jednoduché techniky, napríklad ako zafarbiť striebro na zlato. Zbierky a zachované postupy sú skutočne rozmanité. Texty sa nehrdza len práce s kovmi, naopak, zachytávajú dobové poznatky z medicíny, rozdelenia chemických prvkov, ale aj filozofických dedukcií, ktoré vkladajú do svojich laboratórnych procesov. Takým bola aj tvorba kovu na základe prepojenia mužských a ženských princípov.

Alchymisti pokryli široké spektrum poznatkov od hľadania bájneho kameňa až po zachytenie vtedajších metód spracovania kovov. Poznatky z chémie, medicíny a filozofie, ktoré nám po sebe zanechali alchymisti, nám môžu slúžiť nielen ako zaujímavosti, ale aj ako dobová dokumentácia vtedajšieho pokroku a rozvoja spoločnosti. Pomáhajú nám lepšie pochopiť danú dobu na Spiši a v Uhorsku.

Autorka

Michaela Jakubcová

študentka učiteľstva

anglický jazyk a literatúra a slovenský jazyk a literatúra

Fotografie

Michaela Jakubcová

Lenka Kačírová

Nina Johánková

Od majstra Pavla až po väzenie pre nemravných študentov: „Za taký krátky čas sme toho stihli pomerne dosť.“

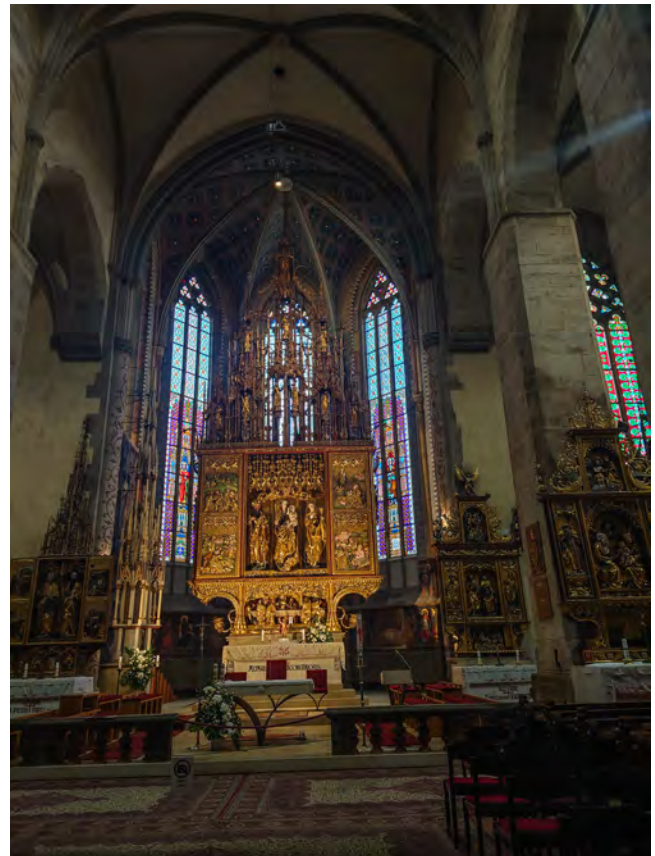
Koncom apríla sa študenti Filozofickej fakulty UK vydali na – dalo by sa povedať – už tradičnú jazykovo-kultúrnu exkurziu, tentokrát s cieľom preskúmať Kežmarok, Levoču a ich okolie. Dva dni plné odborných výkladov priniesli nielen kopec nových vedomostí, ale aj vtipné momenty a poriadnu dávku únavy. Musíme však zdôrazniť, že exkurzia dopadla na výbornú a dúfame, že sa o rok znova stretneme pri podobnej príležitosti. Všetky tieto zážitky vám v štylizovanom rozhovore sprostredkujú priamo účastníčky exkurzie.

Máme pre vás pár otázok k tohtoročnej jazykovo-kultúrnej exkurzii z dielne Katedry slovenského jazyka a teórie komunikácie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. V uplynulých dňoch 29. – 30. apríla ste objavovali zákutia Spiša. Začneme zľahka a všeobecne: aké sú vaše celkové dojmy?

Dojmy sú skvelé! Vďaka tejto exkurzii som sa dostala aj na také miesta, kde som ešte nebola. Nie nadarmo sa hovorí, že človek môže byť scestovaný, a pritom nevidel kopec artefaktov a miest z vlastnej domoviny. V kombinácii so slovenským jazykom a literatúrou študujem aj učiteľstvo histórie a cítim sa obohatená všetkými novými poznatkami o regióne. Za taký krátky čas sme toho stihli pomerne dosť, ak vezmeme do úvahy, aké množstvo času sme minuli len na samotné cestovanie. Hodnotím to naozaj pozitívne.

Tak čo hovoríte na lokality, ktoré ste navštívili? Mali ste aj nejakého sprievodcu?

Počas dvoch dní sme si boli pozrieť viaceré miesta v Kežmarku, Levoči, zastavili sme sa aj v Markušovciach a v skalnom meste Dreveník neďaleko

Oltár majstra Pavla z Levoče

Spišskej Novej Vsi. Nocovali sme v útulnom zariadení v Danišovciach. Všetky lokality sa nachádzajú v okolí Tatier. Pohľad to bol krásny, ale najmä prvý deň ma prekvapila veľmi nepríjemná zima. Lokality ako také sa mi páčili, navštívili sme viacero pamiatok, napríklad kostolíky UNESCO, baziliku v Levoči, kaštieľ

a letohrádok v Markušovciach a dokonca aj historickú knižnicu v Kežmarku. Na lýceu v Kežmarku študovali viacerí predstavitelia slovenskej literárnej scény, takže to bolo o to zaujímavejšie. Okrem knižnice som veľmi rada, že som mohla na vlastné oči vidieť aj oltár Majstra Pavla z Levoče, keďže som doteraz o ňom vždy len počúvala. Nenáročná prechádzka v prírode, ktorá bola naplánovaná na koniec exkurzie, bola príjemným ozvláštnením a dokonca nám vyšlo aj pekné počasie, pretože fúkalo menej ako v prvý deň.

Skoro všade sme absolvovali aj výklad od lokálnych sprievodcov. Výklady boli podnetné, odborné a k veci! A ešte aj celkom vtipné. Dozvedela som sa množstvo nových užitočných informácií. Trochu ma však mrzelo, že som si v lyceálnej knižnici nemohla odfoťiť vystavované knihy. Brali to tam dosť prísne. Všade boli kamery a pani sprievodkyňa nás na nich viackrát upozornila. V lýceu sme videli aj miestnosť, ktorá kedysi slúžila ako väzenie

Skalné mesto Dreveník

Večerný kvíz v priestoroch rekreačného zariadenia UPJŠ v Danišovciach

pre nemravných študentov a trochu som sa bála, že by som tam za porušenie tohto pravidla skončila aj ja (smiech).

„WOW“, to je vskutku veľa lokalít za taký krátky čas. Ako ste to všetko stihli? Ako bola organizovaná doprava?

Aj napriek malým časovým sklzom sme stíhali v podstate všetko. Vstávať sme síce museli dosť skoro, dlhá cesta vlakom však bola príležitosťou na dospať sa alebo zjedenie raňajok (ak niekto nestihol) v reštauračnom vozni. Takisto bolo super to, že oficiálny začiatok exkurzie ako takej nebol v Bratislave, čiže študenti, ktorí neboli z Bratislavy, mali možnosť pridávať sa ku skupine postupne po ceste, čo určite mnohým uľahčilo situáciu. Doprava bola podľa mňa organizovaná tiež dobre, mali sme zabezpečenú autobusovú prepravu. Takže všade, kde bolo treba, nás pán šofér vysadil a zas nás prišiel počkať, nemuseli sme so sebou ťahať na jednotlivé prehliadky všetky veci, ale mohli sme si ich nechať v autobuse. Ako jedinú nevýhodu, čo sa týka časového sklzu, vnímam kratší rozchod v Levoči a teda aj kratší čas na oddych a posedenie pri dobrej káve či čokoláde. Inak hodnotím organizáciu výletu veľmi pozitívne.

Uznávam, takýto program znie dosť vyčerpávajúco. Oddýchli ste si aspoň potom, čo ste sa večer ubytovali? Po ubytovaní sme mali približne hodinu pre seba, potom nasledovala večera s programom a od deviatej sme mali voľný program. Je pravda, že po takom náročnom dni to asi nie je niečo ideálne, všetko podstatné vrátane hygieny sa však dalo stihnúť ešte pred večerou, takže keď sa skončil program, mohli sa tí naozaj unavení už po deviatej rovno oddať spánku. Samotný večerný program bol asi najlepšie premyslený program zo všetkých v rámci exkurzií, na ktorých som sa zúčastnila – išlo typovo o escape room hru na papieri. Najprv sa mi do tejto aktivity po takom dlhom dni veľmi nechcelo, stačilo však vyriešiť prvú úlohu, získať prvú indíciu a bolo vidieť, že celý tím to chytilo. Dievčatá si s programom dali prácu a naozaj sa to vyplatilo. Všetci si to hádanie skutočne užívali. Bola to taká príjemná čerešnička po náročnom dni.

Ako by ste zhodnotili stravovanie počas exkurzie? To vie byť na akciách tohto typu celkom zradné...

Stravovaniu nemám čo vytknúť. Ja

Rytierska sieň v levočskej radnici

Autentický mobiliár v kaštieli v Markušovciach

osobne som si nepriniesla so sebou nič, takže prvý deň bol mierne náročnejší, ale všetko sa dalo zvládnuť. Ráno bola možnosť dobre sa najesť v reštauračnom vozni, obed sme mali vopred objednaný na Kežmarskom hrade, kde nám navarili naozaj dobre. Večeru sme mali v Danišovciach – a to som bola teda naozaj milo prekvapená. Ubytovanie bolo síce krásne čisté, ale jednoduchšie, takže som čakala „slabšie“ jedlo a mala som nižšie nároky. Večera však bola naozaj výborná a myslím si, že sme sa z nej aj všetci dobre najedli. Privítala by som možno (najmä po takom uzímenom dni) šálku čaju, ale to už je len moja preferencia. Raňajky na druhý deň boli takisto super, pretože boli formou švédskych stolov a boli rovnako veľmi chutné. Dokonca bolo možné spraviť si aj jeden-dva rožky na cestu so sebou, takže takisto tu nemám čo vytknúť. Obеды si už potom riešil každý po svojej vlastnej osi.

Účastníci exkurzie pred letohrádkom Dardanely v Markušovciach

Nový evanjelický kostol v Kežmarku

Autorky

Diana Dudová

Miroslava Chomová

Dominika Sučíková

študentky učiteľ'stva

história a slovenský jazyk a literatúra

biológia a slovenský jazyk a literatúra

Fotografie

Michaela Jakubcová

Lenka Kačírová

Nina Johánková

Seriál na pokračovanie: Čo robia slovakisti, keď práve nesedia na prednáškach?

Čo robia slovakisti, keď práve nesedia na seminároch alebo nad knihami? Možno by ste čakali, že rozmýšľajú, či sú d'atle vtáky alebo plody, či je krabica spisovné slovo a či v tejto vete chýba čiarka. Študenti Katedry slovenského jazyka a teórie komunikácie však toho robia omnoho viac. Naša katedra je plná šikovných a kreatívnych ľudí, ktorí sa venujú naozaj rozmanitým aktivitám. Rozhodli sme sa preto započat' malý seriál, kde vám ukážeme, čo všetko robia slovakisti mimo prednáškových sál. Keďže toto číslo sa nesie v duchu mýtov a tradícií, začneme dvojicou študentiek, ktoré pomáhajú udržiavať tradície a vytvárať nové.

Alžbeta Zacharidesová: Medzi Slovenskom a zahraničím, medzi známym a inšpirujúcim

Alžbeta Zacharidesová študuje učiteľstvo anglického a slovenského jazyka na FiF UK a popri štúdiu sa aktívne venuje viacerým projektom. Reprezentovala fakultu na konferenciách ENLIGHT v Bordeaux a Uppsale, kde vystúpila s viacerými odbornými príspevkami. Ako jedna z mála študentov bola vybraná na medzinárodnú konferenciu CLADES v Groningene a neskôr sa podieľala aj na jej organizácii v Bratislave. Pod záštitou ministerstva školstva SR zastupovala FiF UK na konferencii OECD. Okrem akademických aktivít sa angažuje aj v komunitnom živote – spoluorganizovala „zoznamovák“ pre prvákov slovakistiky, viedla skautský oddiel a pripravovala akreditovaný kurz pre budúcich skautských vedúcich. V súčasnosti pracuje v jazykovej škole. Za výnimočný prospech a reprezentáciu univerzity získala prospechové štipendium a akademickú pochvalu rektora UK.

Alžbetka, nedávno Ti bola udelená akademická pochvala. Čo pre Teba znamená?

Nečakala som to a veľmi ma to potešilo. Znamená to pre mňa najmä to, že moje úsilie má zmysel, že ho ľudia vidia a nie je zbytočné.

Popri štúdiu sa venuješ aj ďalším aktivitám, napríklad si spolu so spolužiakmi zorganizovala zoznamovák pre prvákov. Čo ťa k tomu viedlo a ako hodnotíš jeho význam a úspešnosť?

Od prvého ročníka som cítila, že nám takéto podujatie chýba. Verila som, že so správnymi ľuďmi sa zoznamovák podarí zorganizovať. Myslím si, že podujatie môže prispieť k utuženiu slovenčinárskej komunity. Najväčším dôkazom úspechu sú pre mňa úsmevy, ktoré si dnes na fakulte medzi sebou vymieňame.

Reprezentovala si fakultu na viacerých konferenciách. Máš obľúbený projekt?

Každý projekt bol výnimočný niečím iným. Projekt ENLIGHT Teaching & Learning Conference je pre mňa srdcovou záležitosťou, pretože predstavoval moju prvú medzinárodnú akademickú skúsenosť. Ako veľkú fanúšičku cestovania ma oslovil aj tým, že sa každoročne koná v inom európskom meste. Z odborného hľadiska bol pre mňa mimoriadne prínosný projekt CLADES, keďže sa zameriava na aspekty aplikovanej lingvistiky a pragmatiky, ktoré ma osobne najviac napíňajú.

Ako využívaš tieto skúsenosti v praxi?

Pomáhajú mi vidieť veci v širších súvislostiach. Napríklad aj pri príprave zoznamováku sme sa inšpirovali skúsenosťami zo zahraničia. Za dôležitý pojem súčasnosti pokladám často skloňovaný networking (proces budovania a udržiavania vzťahov, ktoré

ľuďom pomáhajú v kariére, podnikaní alebo osobnom rozvoji, pozn. autorky).

Pri toľkých aktivitách je jasné, že chceš neustále napredovať. Prezradíš nám, aké sú tvoje najbližšie plány?

Chcem sa sústrediť na diplomovú prácu a štátnice. Uvidím, do akej miery sa mi podarí nepliesť do toho ďalšie aktivity.

Autorka

Nina Valentová

študentka učiteľstva

slovenský jazyk a literatúra a anglický jazyk a literatúra

Fotografie

súkromný archív A. Zacharidesovej

Simona Šprlák Gallasová

simonagallas.photography

Od kníh k činkám: vzpieračka Natália Hušťavová

Od písania záverečných prác, učenia sa na skúšky a uzatvárania hodnotení predmetov si 3. februára 2026 študenti Univerzity Komenského „odskočili“ reprezentovať svoje fakulty na Zimnú univerziádu 2026 v Žiline. Toto podujatie znovu po štyroch rokoch spojilo športových nadšencov a zároveň študentov z univerzít celého Slovenska, ktorí si prišli zmerať sily, získať nové kontakty, ukázať svoje schopnosti a, samozrejme, zabojovať o cenné kovy pre svoju univerzitu. Univerziáda bola jedinečnou príležitosťou ukázať, že aj popri náročnom štúdiu je možné dosahovať kvalitné športové výsledky. Celé podujatie sa nieslo v priateľskej atmosfére.

Súťažilo sa na rôznych miestach v priebehu zimného skúškového obdobia. Študenti predviedli výkony vo viacerých športových disciplínach, ako zjazdové lyžovanie, florbal, tanečný šport, futsal, lukostreľba, stolný tenis, biatlon, snowboarding, trojboj, vzpieranie a i. Práve vo vzpieraní reprezentovala našu univerzitu Natália Hušťavová, študentka učiteľstva telesnej výchovy a slovenského

jazyka. V hmotnostnej kategórii do 69 kg, s výkonom 80 kg v trhu a 95 kg v nadhode, sa stala majsterkou Zimnej univerziády. Podarilo sa jej zvládnuť päť platných pokusov zo šiestich.

Úspechom je aj víťazstvo v absolútnom umiestnení žien bez ohľadu na hmotnostnú kategóriu, s hodnotou 224,55 sinclairových bodov [pozn. autorky:

Sinclair – koeficient, ktorý závisí od súčtu trhu a nadhodu a telesnej hmotnosti pretekára]. Natália bola súčasťou štvorčlenného tímu z FTVŠ, z ktorého sa všetci štyria študenti umiestnili na najvyšších stupňoch víťazov vo svojich váhových kategóriách. Získali dve zlatá, jedno striebro a jeden bronz. Aj vďaka týmto výsledkom sa Univerzita Komenského umiestnila v bodovacom systéme na konečnom 2. mieste z 22 zúčastnených univerzít.

Súťaž bola pre Natáliu skvelým začiatkom športovej prípravy na Majstrovstvá Európy v gruzínskom Batumi, ktoré sa konali od 18. do 28. apríla 2026. Napriek úspešnej príprave však priebeh súťaže výrazne ovplyvnilo jej zranenie. Na súťaži sa jej v prvej disciplíne, teda v trhu, podarilo absolvovať jeden úspešný (základný) pokus v hodnote 81 kg. Nadohodu, teda druhú disciplínu olympijského dvojboja, pre zranenie nedokončila. Preto nemohla byť na svojom siedmom európskom šampionáte v dvojboji klasifikovaná. Aj toto bývajú náročné momenty v športovej

kariére, s ktorými sa musí športovec naučiť vyrovnáť. Nič to však nemení na úsilí vloženom do úspešnej prípravy na súťaž, na ktoré môže byť Natália právom hrdá.

Autorka
Natália Hušťavová

študentka učiteľstva
telesná výchova a slovenský jazyk a literatúra

Fotografie
súkromný archív Natálie Hušťavovej

(Ne)synonymická triáda: jedinečný – originálny – osobitý

Všetci sme *jedineční*, vytvárame *originálne* myšlienky a prezentujeme ich *osobitým* štýlom. Zamýšľali ste sa niekedy nad významovými odtienkami zvýraznených prídavných mien?

Synonymia sa prirodzene vyskytuje (nielen) v slovenčine. Ide o vzťah medzi slovami, ktoré majú rozdielnu formálnu stránku, ale sémanticky, obsahovo, sú si podobné, napr. *pes* – *havko* – *dunčo* alebo *pekný* – *krásny* – *pôvabný* a pod. V slovenčine rozlišujeme *absolútne synonymá*, t. j. také, ktoré sú formálne odlišné, ale obsahovo totožné, napr. *jazykoveda* – *lingvistika* alebo *rátať* – *počítat*, a čiastočné synonymá, t. j. také, ktoré sú odlišné z formálnej stránky a z významovej alebo pragmatickej stránky nie sú úplne totožné, napr. *flirtovať*

– *dvoriť* alebo *mačka* – *cica* a pod. V rámci tohto jazykového okienka sa bližšie pozrieme na trojicu slov *jedinečný* – *originálny* – *osobitý*, ktoré sa v živej reči správajú niekedy ako absolútne synonymá, inokedy zase ako čiastočné synonymá a, dokonca, v niektorých prípadoch spolu vôbec nemusia obsahovo súvisieť.

Prídavné meno **jedinečný** sa spája prevažne s abstraktami (*príležitosť*, *možnosť*, *zážitok*, *dizajn*, *šanca* ap.) a vyjadruje neopakovateľnosť,

výnimočnosť niečoho alebo niekoho, obyčajne spojené s pozitívnym hodnotením entity. Označuje niečo, čo sa nevyskytuje často alebo pravidelne, niečo, čo je jediné svojho druhu, napr. *jedinečná stavba* alebo *jedinečný človek*, prípadne sa od ostatného natoľko líši, že si zaslúži pozornosť, napr. *Jedinečná príležitosť, ktorá sa nemusí zopakovať.* alebo *Jeho prístup k žiakom bol jedinečný – empatický a zároveň dôsledný.*

Slovo **originálny** sa spája s konkrétami (*darček, kúsok, doplnok* ap.) aj abstraktami (*nápad, názov, riešenie* ap.). Pochádza z latinského *orīginālis*, čiže „pôvodný“ (v tomto význame sa v hovorovej reči používa aj v nesklonnej podobe *originál*, napr. *originál whisky, originál tlačivá* ap.), a teda dané prídavné meno sa používa prevažne v kontexte odkazujúcom na niečo prvotné či vyskytujúce sa v pôvodnom vyhotovení, napr. *originálny dokument, originálny rukopis* alebo *originálne balenie*. V súčasnosti sa slovo *originálny* spája najmä s nápaditosťou, novátorstvom a tvorivosťou. Označuje niečo, čo sa vymyká bežnému, konvenčnému či predvídateľnému, napr. *Navrhla veľmi originálny darček – ručne maľovanú mapu spomienok.* alebo *Originálny dizajn obalu zaujme na prvý pohľad.*, pričom použitie slova *originálny* v druhom (súčasnom, resp. modernom) význame je totožné s významom slova *jedinečný*.

Lexéma **osobitý** sa spája predovšetkým s abstraktami (*prejav, čaro, charakter, prístup, zreteľ* ap.) a označuje vlastnosť, štýl či napr. sebaaprezentáciu, ktoré sú pre niekoho charakteristické a vďaka tomu sa jednotliviec odlišuje od ostatných. S jeho používaním neprichádza vždy pozitívne hodnotenie (ako je to pri slove *jedinečný*), t. j. nemusí ísť o niečo výnimočne dobré, ale o niečo výrazne rozpoznateľné a svojské či vlastné, napr. *Režisér má*

osobitý filmový jazyk., *Jeho prejav bol osobitý, no nie každému vyhovoval.* alebo *Navštívili sme mestečko s osobitou atmosférou.* a pod.

Používatelia jazyka pociťujú rozdiely medzi týmito prídavnými menami, a preto ich dokážu uplatniť práve v súčinnosti s danou komunikačnou situáciou, v ktorej sa v čase prehovoru nachádzajú, hoci z preskriptívneho hľadiska vieme, že *osobitý* je predovšetkým iný než ostatní, *jedinečný* je výnimočný či neopakovateľný a *originálny* je pôvodný alebo existujúci, vyskytujúci sa v nezmenenom stave, príp. neodvodený z pôvodného.

Hranice medzi významami týchto prídavných mien nie sú nepriepustné, t. j. ich kontextuálne používanie percepciu komunikátu neovplyvní. Otázkou teda ostáva: Má zmysel tieto prídavné mena striktne rozlišovať alebo ich kontextuálne použitie pomôže percipientom uchopiť a interpretovať ich význam? Odpoveď nechávame na vás.

Autor

Mgr. Tomáš Huntata

doktorand v študijnom programe slovenský jazyk

Fotografie
Pixabay

Svätý týždeň v slovenčine a taliančine

Veľkonočné sviatky predstavujú dôležitú súčasť kresťanského náboženského života a zároveň sú istým prvkom kultúrnej identity v mnohých krajinách sveta. Význam týchto sviatkov sa prehĺbuje z generácie na generáciu v rôznych tradíciách a zvykoch už storočia. Veľká noc symbolizuje obnovu, nový začiatok a predovšetkým víťazstvo života nad smrťou. V tradičnom kresťanskom chápaní sa tieto sviatky spájajú so zmŕtvychvstaním Ježiša Krista, no taktiež odrážajú hodnoty, ktoré sú blízke mnohým kresťanským komunitám po celom svete. Práve zásluhou zlúčenia náboženského, kultúrneho a spoločenského významu, si tieto sviatky dodnes zachovávajú pevné miesto v životoch mnohých z nás. Názov každého dňa veľkonočného týždňa nesie osobitý význam, ktorý poukazuje na konkrétne situácie kresťanskej tradície, pričom ich pomenovania sa mnohokrát utvárali v spojení s ľudovými zvykmi a historickým vývojom jazyka.

V Taliansku, rovnako ako na Slovensku, majú veľkonočné sviatky silné a významné postavenie. Mojim cieľom je porovnať vybrané názvy dní Svätého týždňa v slovenskom a talianskom jazyku,

príčom v strede pozornosti budú tieto konkrétne dni: Kvetná nedeľa/Palmová nedeľa, Veľký piatok/Piatok utrpenia Pána a Veľkonočný pondelok/Pondelok vo Veľkonočnej oktáve.

Kvetná nedel'a/Palmová nedel'a – *Domenica delle Palme* (Nedel'a paliem)

Kvetná nedel'a, v liturgickej terminológii známa ako Palmová nedel'a, predstavuje pre kresťanov začiatok Svätého týždňa a zároveň pripomína biblický príbeh Ježišovho príchodu do Jeruzalema. Podľa evanjelií ľudia vítali Ježiša Krista palmovými ratoľstami, symbolom víťazstva, čím mu preukazovali úctu a oslavovali tak jeho príchod. Vďaka tomuto slávnemu privítaniu sa vo viacerých krajinách nazýva táto nedel'a aj palmovou. Nie je to inak ani v Taliansku, kde tento sviatok nesie názov *Domenica delle Palme*, teda Nedel'a paliem. Samotný pápež palmy tradične požehná a následne ich rozdájú duchovenstvu a ľudu. Na území dnešného Slovenska boli palmy nahradené rôznymi halúzkami alebo vrbovými prútmi (bahniatkami), ktoré boli často ozdobené farebnými stužkami a symbolizovali prebúdajúcu sa jar, obnovu a nový život. Využívanie

konárikov bolo u Slovanov natol'ko obľúbené, že koncom 7. storočia zaviedla cirkev ich svätenie, ktoré má dodnes pevné postavenie v kresťanskej komunite. Názov Kvetná nedel'a zdôrazňuje príchod jari a oživenie prírody, pričom vychádza hlavne z ľudových zvykov, nie priamo z náboženstva. Hoci názov tohto dňa bol v liturgickom kontexte zmenený na Palmovú pomerne nedávno (dôvodom bolo to, aby vychádzal priamo z biblických udalostí), v úže sa na Slovensku naďalej využíva aj označenie Kvetná nedel'a. K zmene názvov došlo v roku 2022, ale týka sa predovšetkým liturgického kalendára. V cirkevnom kalendári koexistujú s novými názvami aj tie pôvodné názvy.

Veľký piatok/Piatok utrpenia Pána – *Venerdì Santo* (Svätý piatok)

Veľký piatok je považovaný za jeden z najdôležitejších dní v kresťanskom kalendári. Pripomína príbeh ukrižovania Ježiša Krista a jeho následnú smrť.

Prívlastkom „veľký“ sa zdôrazňuje dôležitosť a výnimočnosť tohto dňa v kresťanskom duchovnom živote a zvyčajne sa nesie v znamení ticha, pokory a pôstu. V súčasnosti sa však Veľký piatok nazýva aj ako Piatok utrpenia Pána, čím sa vyzdvihuje biblická udalosť, na ktorú sa deň vzťahuje. V talianskom jazyku sa používa označenie *Venerdì Santo*, ktoré sa do slovenčiny prekladá ako Svätý piatok, čím sa poukazuje na posvätný charakter a náboženský význam tohto dňa.

Veľkonočný pondelok/Pondelok vo Veľkonočnej oktáve – *Lunedì dell'Angelo* (Anjelský pondelok)

V kresťanskej tradícii je Veľkonočný pondelok posledným dňom sviatkov Veľkej noci, tradične nadväzoval na radostnú správu o zmŕtvychvstaní Ježiša Krista, ktoré sa udialo deň predtým. V slovenskom prostredí sa tento deň nesie v znamení ľudových zvykov a tradícií ako sú šibačka a oblievačka, ktoré symbolizujú obnovu zdravia, sily a krásy žien.

Taliansky názov tohto dňa je *Lunedì dell'Angelo*, čo môžeme doslovne preložiť ako Anjelský pondelok. Odkazuje na evanjeliové rozprávanie o anjelovi, ktorý stál pri prázdnom hrobe a zvestoval ženám správu o zmŕtvychvstaní Ježiša. Hovorovo sa tento deň nazýva Pasquetta, teda niečo ako malá Veľká noc. Táto zdobenina pochádza zo slova Pasqua, ktorým sa v taliančine označuje Veľká noc a poukazuje na odl'ahčenu a neformálnu atmosféru dňa, počas ktorého sa Taliani stretávajú so svojimi rodinami, chodia na výlety či iba oddychujú doma.

Na základe porovnania vybraných názvov zo Svätého týždňa si môžeme všimnúť, že

jednotlivé pomenovania sa odlišujú v prístupe k ich formovaniu. Talianske názvy sviatočných dní sú príznačné svojou priamočiarosťou, pretože priamo odkazujú na biblické udalosti. Keď pomenovania nesúvisia s konkrétnymi udalosťami z evanjelií, na zdôraznenie posvätnosti dní sa používa tradičný prívlastok *Santo*, teda Svätý. V slovenskom jazyku majú väčšie zastúpenie symbolické pomenovania, a to najmä v ľudových názvoch, ktoré využívajú motív farieb alebo iných významných atribútov. V nových pomenovaniach sa však dostávajú do popredia už aj prvky biblických udalostí, ktoré podčiarkujú kresťanské tradície. Rozdiely v pomenovaniach sú tak odrazom nielen jazykových, ale aj náboženských a kultúrnych tradícií slovenského a talianskeho prostredia.

Autorka

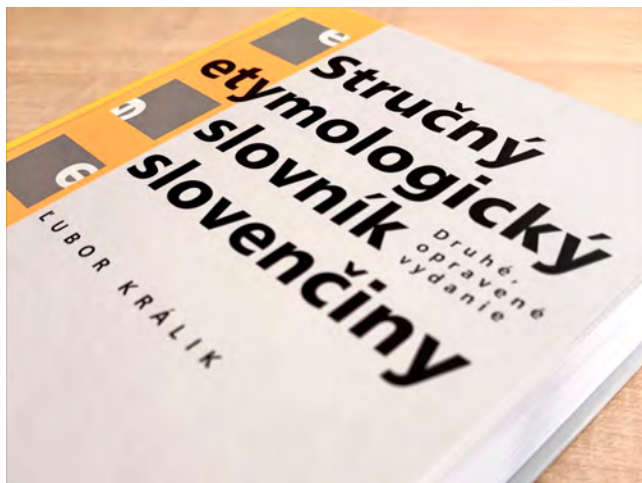
Katrin Kuruczová

študentka prekladateľstva a tlmočníctva
slovenský jazyk a kultúra a taliansky jazyk a kultúra

Fotografie
Pixabay

Arabizmy v slovenčine alebo Búranie mýtov etymológiou

Arabský svet je v slovenskom a európskom prostredí vnímaný do veľkej miery orientalisticky. Je nám predstavený ako kultúrne vzdialený Orient, ktorý má byť preto vo svojej podstate podradený Západu, čiže Okcidentu. Orient zosobňuje často končiny opradené tajomstvom a plné histórie, z ktorej sa však Blízky východ nikdy nepohol vpred do budúcnosti, zosobnenej Západom. Orientalizmus, ako ho opisuje Edward Said, je jedným z mnohých prežitkov koloniálneho obdobia. Tie sú dodnes badateľné aj v podobe dehonestujúceho spôsobu, akým sa o Blízkom východe neraz vedie rozhovor, nehovoriac o výskyte neznášanlivosti a strachu z islamského sveta, ktoré mnohokrát pramenia z neznalosti. Aj etymológia však dokáže odhaliť, že vplyv arabskej kultúry na Európu je nezanedbateľný.

Pod pojmom arabizmy sa rozumejú slová, ktoré majú arabský pôvod alebo boli v istom historickom období prevzaté z arabského jazyka. Arabizmy prenikali do slovenského jazyka v značnej miere, no najmä sprostredkované z iných európskych jazykov, a to z dôvodu nepriameho fyzického kontaktu nášho územia s Blízkym východom, výmúc Osmanskú ríšu. V prípade arabizmov v slovenčine nejde iba o periférnu lexiku z oblasti prírodných vied, ktorú výrazne ovplyvnil tiež islamský zlatý vek. Arabizmy sa dotýkajú aj samotného jadra lexikálnej zásoby slovenského jazyka, teda základného slovného fondu. Sú to slová, ktoré v mnohých prípadoch zdomácnili natoľko, že ich arabský pôvod jazykové

spoločenstvo nepociťuje. Mnohé z nich sa dokonca vyskytujú ako súčasť frazeologizmov a kolokácií. V článku preto stručne preskúmam tieto lingvistické javy ako jeden z dôkazov užšej kultúrnej prepojenosti arabského a európskeho prostredia, spochybňujúc tak mýtus dichotómie my a oni.

Z lexikálnych jednotiek označujúcich potraviny má pôvod v arabskom jazyku napr. slovo **cukor**, ktoré sa používa v prirovnaniach *sladký ako cukor*, *byť ako z cukru*, *byť samý cukor* a vo frazéme *ísť za niekým ako muchy za cukrom*. Hoci **marcipán** prišiel do slovenčiny z nemeckého prostredia, aj jeho pôvod siaha do arabčiny. Konkrétne sa vzťahuje na mesto Martaban, dnešnú Mottamu v Mjanmarsku. Slovo najskôr označovalo druh nádoby z tohto mesta, v ktorej bol marcipán prepravovaný, až neskôr na základe sémantického posunu začalo slovo marcipán označovať samotný produkt (sladkú mandľovú hmotu). Vyskytuje sa v spojeniach *byť ako z marcipánu* a *mať srdce z marcipánu*.

Slovo **sirup** pochádza z arabského šarāb, čo značí nápoj alebo ovocnú šťavu. Jeho prevzatie súvisí s arabskou medicínou, ktorá využívala rastlinné šťavy zahustené cukrom ako liečivo. Z arabského jazyka

pochádza aj slovo **káva**, ktoré sa do slovenčiny dostalo z prostredia juhovýchodnej Európy vďaka kontaktu s Osmanskou ríšou. Tvorí niekoľko kolokácií a frazém, napr. *to je (trochu) silná káva*. Z nápojov je to ďalej **alkohol**, ktorý má uplatnenie v metaforickom spojení *úradoval alkohol*.

Slovo **žirafa** má tiež arabský pôvod a v slovenčine časom nadobudlo sekundárny expresívny význam ako pomenovanie chudej a vysokej osoby. Patrí sem aj slovo **gazela**, na ktoré sa viažu prirovnania ako *byť rýchly, bojazlivý* či *plachý ako gazela* a kolokácia *gazelia chôdza*. Slovo **papagáj** takisto pochádza z arabského jazyka a v slovenčine sa používa aj ako pejoratívne pomenovanie alebo v prirovnaní *opakovať niečo ako papagáj*.

Slovo **algoritmus** je späté s menom významného perzského matematika al-Chwárizmího, pričom **algebra** pochádza z názvu jeho *Krátkej knihy o počte algebry a al-muqábaly*. Al-Chwárizmího dielo prinieslo do Európy systematické spracovanie indickej číselnej sústavy, ktorá sa používa dodnes, a s ňou,

prirodzene, aj koncept čísla nula. Práve z dôvodu prínosu pozičnej desiatkovej sústavy do Európy z arabského sveta sa zaužívalo pomenovanie arabské číslice, hoci v skutočnosti ide o číslice s pôvodom v Indii. Zaujímavý je významový posun slova **cifra**, pôvodne z arabského *sifr* s významom „nula“ alebo „nič“, ktoré v súčasnosti označuje akúkoľvek arabskú číslicu. Slovo **šifra** prevzal slovenský jazyk v 19. storočí z francúzštiny – tentokrát s významom značky na utajenie správy, čo sa môže spájať s tajomstvom, ktorým bola nula ako nový arabský objav v Európe opradená.

Pôvod slova **matrac** je v arabskom jazyku *matrah*, čo znamená „miesto, kde je niečo rozprestreté alebo hodené“. Súviselo to s blízkovýchodnou tradíciou spať na podlahe vystlanej vankúšmi alebo rôznymi textíliami, ktorú odpozorovali západoeurópski križiaci v sýrsko-palestínskej oblasti počas križiackych výprav.

Pokiaľ ide o oblečenie, arabský pôvod majú slová **župan** a **kabát**. Z frazém možno uviesť príklad *prevrátiť* či *obrátiť kabát*, *vyprášiť niekomu kabát* alebo *bližšia košeľ ako kabát*.

Razia pochádza z arabského slova *ġazwa*, ktoré pôvodne označovalo útok v širokom význame, najmä v súvislosti s beduínskymi prepadmi karaván v predislamskom období, označovanom ako *džáhilíja*. Časom sa v arabčine význam zúžil na výpravy proroka Muhammada a od osmanského obdobia sa slovo začalo používať aj vo všeobecnosti na označenie boja proti káfirom, teda nemuslimom. Naproti tomu nesie slovo *razia* v slovenčine význam náhlej prehliadky alebo bezpečnostného zásahu.

Prekvapivým je možno pôvod slova **mafia**, ktoré síce bolo do slovenčiny prevzaté z taliančiny, no jeho korene siahajú až k arabskému slovu. Ním je pravdepodobne *mahyās* s významom ‚chvastavý‘.

Ide však len o úzky výber slov s pôvodom v arabskom jazyku. Patria sem tiež slová ako **tácka**, **ríbezľá**, **pomaranč**, **múmia**, **hazard**, **gitara** alebo **magazín**. Podrobnejšie spracovanie jednotlivých slov, ale aj množstva ďalších, ponúka *Stručný etymologický slovník slovenského jazyka* Ľubora Králika, z ktorého do značnej miery čerpá aj tento článok.

Autorka

Lujza Bírešová

študentka slovenského jazyka a literatúry

Fotografie

Lujza Bírešová

Wikimedia Commons

Needpix

Rawpixel

Recenzia: Portrét stratenej ľudskosti

Preložiť človeka do slov je vždy nepresné. V knihe *No Longer Human* Osamu Dazai opisuje život ako neustály pokus získať tvár, ktorá nikdy celkom neseďí. To, čo zostáva nevypovedané, pritom nie je vedľajšie, ale tvorí podstatu samotnej ľudskej existencie.

Shūji Tsushima, umeleckým menom Osamu Dazai, sa narodil v malom mestečku Kanagi v roku 1909. Keď mal osemnásť rokov, nastal v jeho živote zlom. Jeho idol, spisovateľ Ryūnosuke Akutagawa, si vzal život. Vtedy začal publikovať svoje prvé texty v študentskom časopise, odvrátil sa od štúdia a všetky peniaze začal utrácať za oblečenie, alkohol a prostitútky. Dňa 10. decembra 1929 sa prvýkrát pokúsil osamovraždu.

Medzi rokmi 1930 – 1940 napísal množstvo noviel a krátkych poviedok. Témami jeho prác boli vyčlenenie človeka zo spoločnosti, mizantropia a seba-deštrukcia. Bol silne ovplyvnený autormi, akými boli Fjodor Dostojevskij či spomínaný Akutagawa. Strohosť, surovosť reality a vnútorný boj tvorili atmosféru diel začínajúceho, dnes už celosvetovo známeho autora.

Jeho život a mentálny stav sa odzrkadlil v diele *The Flowers of Buffoonery* (1935), ktoré je akýmsi predchodcom románu *No Longer Human*. Témy oboch románov sú si veľmi blízke – po neúspešnej samovražde je mladý chlapec odkázaný na izoláciu malej nemocničnej izby. Nezostáva mu nič, iba štyri steny, štetec a výhľad na more. V tomto príbehu, ako aj v ostatných, Dazai kladie silný dôraz na vnútorný monológ postavy.

V diele *The Setting Sun* (1947) opisuje príbeh upadajúcej japonskej aristokratickej rodiny. Sleduje spoločenskú transformáciu, úpadok a takmer deštruktívny nihilizmus po skončení druhej svetovej vojny. Autor v ňom reflektuje každodenný život povojnového Japonska presiaknutého mizériou.

No Longer Human (1948), jeho najznámejšie dielo a jeden z najpredávanejších japonských románov, sleduje muža úplne odpojeného od spoločnosti. Román je zasadený do prvej polovice 20. storočia a odohráva sa v Japonsku, najmä v mestskom prostredí Tokia. Dielo zachytáva postupný pád protagonistu z privilegovanej spoločenskej vrstvy na okraj spoločnosti. V tomto kontexte odráža aj širšie spoločenské zmeny v medzivojnovom Japonsku. Román vychádzal na pokračovanie v časopise *Chikuma*, pričom jeho časti začali vychádzať chvíľu pred Dazaiho smrťou a boli dokončené už bez neho. Nedá sa nevšimnúť si, že dielo, blízke autorovmu vlastnému životu, bolo akousi rozlúčkou tejto japonskej literárnej ikony so svetom.

Dazai ukončil svoj život spolu s partnerkou Tomie 13. júna 1948, keď sa spoločne utopili v rieke neďaleko svojho domova. Ich telá boli nájdené o šesť dní neskôr, v deň autorových nedejstých 39. narodenín.

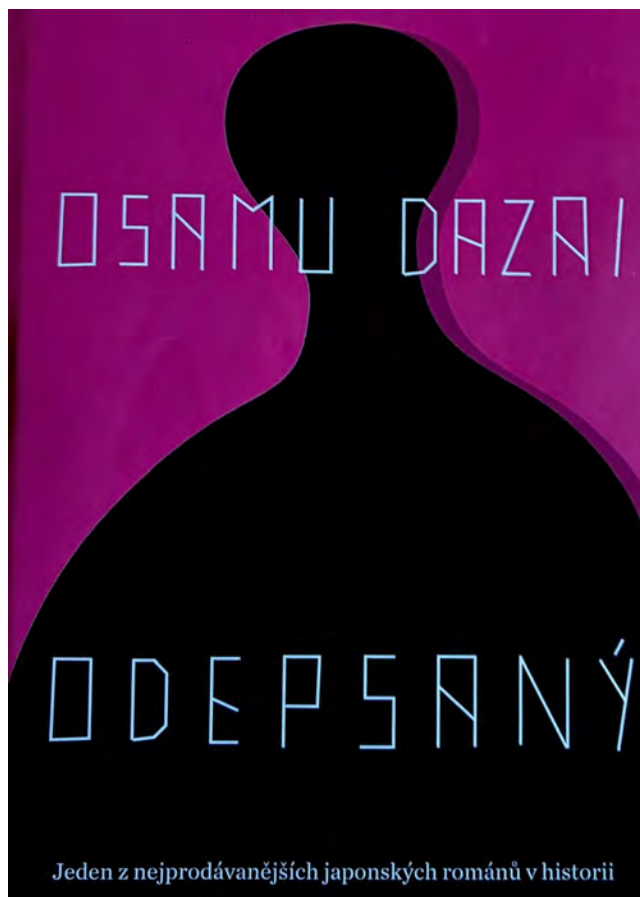
Príbeh románu odhaľuje podstatu spoločnosti a poukazuje na zdanlivo jednoduchý, no v skutočnosti hlboko vnútorný a ťažko uchopiteľný problém – na samotnú existenciu v spoločnosti. Vyhovuje tento konštrukt každému? Odpoveď na túto otázku hľadá hlavný hrdina položením ďalšej otázky: „Nie je spoločnosť vždy určitý jednotlivec?“

Hlavný hrdina, Józ, hrá divadlo pred celým svetom. Najprv v rodnom dome, potom na strednej škole, až kým ho vlastná maska nedoviede na veľké pódium Tokia. Tam stretáva študenta maliarstva Horikiho, ktorého obdivuje, no zároveň nenávidí. Horiki ho učí premieňať peniaze na alkohol, ktorý slúži na čiastočné potlačenie samého seba.

Horiki však netrpí ako Józ. Je skôr produktom veľkomestskej dekadencie medzivojnového Japonska.

Podstata Józových činov, ukrytá pod maskou „šaška“, sa odhalí len raz, a to z jeho vlastnej vôle. V momente, keď prestáva bojovať sám so sebou, stretáva bytosť prežívajúcu rovnakú každodennú mizériu. Uvedomí si, že na svete existujú duše trpiace podobne ako on. Józ je postavou neschopnou viesť „normálny“ život. Jeho existencia pretrváva len vďaka zásahom okolia, s ktorým vedie tichú, no neustálu vojnu. Nie je to otvorený boj, ale pomalé zatlačenie do kúta – až do bodu, kde sa identita rozpadá a zostáva len rola.

Vtedy sa spoločnosť už nezdá ako vonkajší tlak, ale mení sa na Józov vnútorný rozklad. Prestáva bojovať s okolím a začína bojovať sám so sebou. S podobou, akú od neho spoločnosť

očakáva, sa snaží stotožniť. No čím hlbšie sa do seba zamotáva, tým menej je schopný tento ideál nasledovať. Snaha držať sa aspoň masky postupne upadá a mení sa na apatiu, pod ktorou už neexistuje podoba človeka.

Kniha je náročná na čítanie. Nejde o zložité myšlienky ani ukryté symboly. Odkaz príbehu je jasný. Surovosť podania tvorí text, ktorý sa neskrýva za oponou metafor. Práve to môže čitateľa znepokojiť či prekvapiť, no zároveň aj vtiahnuť do ponurej mysle a reality človeka balansujúceho na okraji spoločnosti.

Autor

Alex Pribula

študent religionistiky

Fotografie

Commons Wikimedia Public Domain

[https://commons.wikimedia.org/wiki/](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Osamu_Dazai_photographed_by_Tadahiko_Hayashi.jpg)

[File:Osamu_Dazai_photographed_by_Tadahiko_Hayashi.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Osamu_Dazai_photographed_by_Tadahiko_Hayashi.jpg)

Alex Pribula – obálka knihy

Stereotyp náš každodenný...

...daj nám dnes a odpusť nám naše predsudky, ako i my odpúšťame nemenné vnímanie iným. A neuveď nás do omylu, ale zbav nás zlého.

Stereotyp charakterizovaný ako zaužívaný, ustálený spôsob reagovania, konania, uskutočňovania a podobne, sa dotýka všetkých. Zatiaľ čo sa mýty viažu na naratív, stereotyp hovorí o ľuďoch a skupinách. S akými jeho podobami sa okolo seba môžeme stretnúť?

O nás

Kde bolo tam bolo,
veľa tam toho nebolo...
iba samé hory, pastviny
a čo kostolov, to krčiem.
Pohostinný pastier – obyvateľ krajiny,
odsúdený trpieť.
Teda ak práve nie je označovaný za Maďara či Čecha.

Naši susedia

Raňajky, obed, večera – pivo, pivko, pivečko
a bruško zrazu nabera pivečkové kilečko.
Česi si k nám radi kupujú
obojsmerné jízdenky: destinácia Tatry.
Potom módne trendy určujú,
v sandáloch ponožky rôznej farby.

ŽIVOT S LITERATÚROU

Cez oceán

Aká to je krajina snov,
ak sú v nej všetci hlúpi?
Ústa plné oduševnených slov,
profitujúce fastfoody.

Pri Seine

Qui, Qui, Bonjour, baquet...
tam končí slovná zásoba.
Neoblomný jazykový temperament,
Eiffelova veža končí, kde sa začína obloha.

Vedľa nich

Vedľa nich sú susedia.
Vkusní, módni, elegantní.
Ananás na pizzi nejedia
a mnohé aj bez slov povedia!
(resp. ukážu)

Muži a ženy

Na! Tu máš ružovú sukňu a bábiku.
A ty neplač! Ty máš modré tričko a autíčko.
Dievčatko, ty sa nauč prvú slabiku.
Chlapček, ty choď na ihrisko.

Autorka

Mgr. Kristína Hol'ková

doktorandka v študijnom programe slovenský jazyk

Fotografie

Pixabay

Pred svitaním

„Vidíme sa po prázdninách, Damon,“ tľapol ho priateľ Philip sediaci za volantom po ramene a natiahol k nemu ruku. Damon ju stisol.

Zo zadných sedadiel vykukla hnedá hlava. „Drž sa!“ štuchol ho aj Tom.

„Aj vy,“ vystúpil z auta. Pred tým, ako za sebou zavrel dvere, sa ešte rýchlo nahol dnu.

„A nezabudni, kamoš. Hneď po Novom roku ťa chcem vidieť v meste. Tie tvoje narodeniny treba poriadne zapíť!“ povedal Damon, pričom mu dažďové kvapky padali za krk a stekali pod kabát.

Tom sa zasmial: „Dnes ti nestačilo?“

„Dopredu sa to neráta.“ Damon buchol po streche auta, čím im dal najavo, že už majú odísť. Hlavu stiahol medzi ramená, ako keby sa tým chcel uchrániť pred dažďom, a rozbehol sa k domu.

Ešte ani neprišiel pred dvere, keď začul, ako auto zavrčalo a pohlo sa po hlavnej ceste preč. Damon vošiel dnu, chodbami internátu si vykračoval, akoby tancoval na parkete. Hmkaľ si chyťľavú pesničku, ktorú kapela hrala v klube tesne pred tým, než zahlásili záverečnú. Škoda. Ešte bolo priskoro, aby sa zábava skončila.

Zapálil si cigaretu, keď prechádzal okolo dverí správcu chodby.

„Správca chodby,“ zasmial sa nahlas nad tabuľkou, ktorá bola na nich pripevnená. To teda bola funkcia.

Hlboko si potiahol z cigarety. Ernesta Rumpella, chlapíka s pretiahnutou baraňou hlavou, by z tohto porušenia internátnych pravidiel porazilo. No nebol tu. Zajtra bol Štedrý deň a celý internát bol prázdny. Damon sa pousmial. Cigaretový dym vyfúkol rovno na jeho meno vyrezané do tabuľky.

„Správca chodby, namojveru.“

Prešiel zopár krokov ďalej ku dverám svojej izby. Sotva sa chytil kľučky, dvere sa otvorili a on vpadol dnu. Pred odchodom zrejme zabudol zamknúť. Lenivo mávol rukou, veď tu aj tak nikto nie je. Mokrý kabát hodil na zem aj so sakom, sadol si na posteľ a pokojne fajčil. Najradšej by ešte išiel niekam tancovať. Posledné, čo chcel, bolo uložiť sa do postele a ísť spať. Pozrel sa na prázdnu

postel' oproti. Ak by tu bol Dean, toho by možno nahovoril, aby niečo podnikli, ale ten hlupák si šiel zlámať krk, aby sa dostal čo najskôr domov. Damon si skopol topánky z nôh. Ako ho len tlačili, hnusoby. Ľahol si na chrbát a pozeral do stropu, na ktorom sa mihalo svetlo áut prechádzajúcich okolo budovy.

Hlupák Dean. Damon priateľ a prehováral, aby s ním ešte ostal, ale on nie, musel ísť domov už v stredu. Isto sa dnes na raňajky džgal presladenými vianočnými koláčmi. A jeho mama ho pri príchode domov tak silno stisla v objatí, že ho div nerozpučila. Damon tú ženu už videl. Mala ruky, že by nimi zadržla aj hrocha.

Napravil si golier košele, príšerne ho totiž škrel pod bradou.

A tí Deanovi natvrdlí súrodenci. O tých sa radšej ani nevyjadroval. Určite sa po ňom vešali ako po stromčeku, keď ho zbadali

s taškami. A Deana išlo pomaly roztrhnúť, pretože chcel stihnúť nočný vlak s tými tromi prestupmi. Damon si povzdychol. Bol to blázon.

Mordoval sa s golierom. Dofrasa s ním! Trhol zaň. Ozvalo sa prasknutie švov. Skvelé, po Vianociach si môže kúpiť novú košeľu. Alebo ju dá niekomu zašiť. Uškrnul sa. Deana by jeho mama za takýto prehrešok zvozila ešte vo dverách. Damon zavrel oči. Snažil sa predstaviť si, akoby zareagovala tá jeho, keby prišiel domov s roztrhnutou košeľou v rukách. Nedokázal to. Možno by tak akurát pokrútila hlavou a ešte by mohol byť rád, že sa v ich veľkom sídle vôbec videli.

Ruka s cigaretou sa mu vo vzduchu nakláňala do strán. Nemalo zmysel s únavou bojovať. Hoci si občas prial, aby škola vzbĺkla, nemusel byť práve vtedy v nej. Natiahol sa k popolníku a cigaretu zahasil.

Prevalil sa nabok a zmorene zívol. Ani si dosiaľ neuvedomoval, aký bol vyčerpaný. Aj otvoriť ústa sa mu zdalo ako hotový športový výkon.

Na chodbe začul vrzgot parkiet, ktorý sa miešal s tlmeným smiechom. Žeby tu ešte niekto s ním predsa len bol? Damon mal chuť sa postaviť a vybehnúť z izby za ním, no posteľ bola taká mäkká. Natiahol si bosé nohy. Možno nabudúce. Aj tak už boli všetky podniky pozatvárané. Čoskoro bude svitať. Damon sa zamračil a rýchlo tú predstavu zahnal. To bolo ešte ďaleko.

V hlave si začal opakovať znenie oddielu, s ktorým sa moril na poslednú skúšku. Tá citácia na štyri riadky ho vždy uspí. Ako sa snažil spomenúť si na ňu, do myšlienok sa mu vkradlo otcovo napomínanie: *„Každá snemovňa overí voľbu svojich členov. A nie ich! Musíš hovoriť presne, Damon. Presne. A teraz znovu. O čom je tretí článok oddiel dva?“* „Rozsah súdnej moci federálnych súdov a tými jednotlivých štátov,“ odvetil pohotovo. „To je všetko?“ Zdvihol otec obočie. „A...“ Damon si nedokázal na viac spomenúť. „A?“ „A čo ja viem!“

Skrivil nos. Otcov vyčítavý tón hlasu počul príliš zreteľne, tak ako mnohokrát. K ušiam mu však doliehali aj iné hlasy. Damon! Volali ho. Stisol oči, aby ich zahnal. Myšlienky sa však naňho valili zo všetkých smerov. Vetu začal opakovaním si znenia dodatku sedem, no naraz sa mu pretvorila do otázky, kedy mu mal zajtra vlastne odísť vlak a tú priam okamžite prekryla roztapašná historka, čo sa už niekoľko dní chystal napísať a poslať kamošovi.

Zamračil sa. Zrazu sa mu ťažšie dýchalo. Na hrudi ho tlačilo, akoby ho zasypali lopatou mokrého snehu. Pokúsil sa zdvihnúť ruku a striasť si z hrudníka všetko, čo mu na ňom ležalo, no akosi ňou nevládal pohnúť. Bol taký vyčerpaný. V momente ho obľial pot. Vedel, čo bude nasledovať. Prudko sa trhol až mal pocit, že nadskočil. Nič sa ale nestalo. Trhol sa druhýkrát, no ďalej ležal zovretý medzi matracom a prikrývkou. Nedokázal otvoriť oči. Skúšal sa mykať a kričať, ale z hrdla mu vychádzal iba ston.

Znovu sa trhol a naraz sa zobudil. Srdce mu šlo vyskočiť z hrude. Poslepiacky schmatol cigarety, ktoré nechal hodené na stole pri posteli. Ruky sa mu triasli, nie a nie si zapáliť. Oheň cvakol a zapal'ovač priložil k cigarete vloženej v ústach. Zažmúril na hodinky na zápästí. Zahrešil. Nešlo predtým viac utekať.

Postavil sa z postele a vytiahol spod nej prázdny kufor. O dve hodiny vyjde zo stanice vlak, ktorý ho dovezie domov na sviatky. Stiahlo mu žalúdok. A on ešte stále netušil, či bude v ňom.

Autorka

Janka Jašková

študentka učiteľ'stva

história – slovenský jazyk a literatúra

Fotografie

Ilustračné obrázky vytvorené s použitím generatívnej umelej inteligencie ChatGPT (OpenAI), dňa 7. 6. 2026

Podoba

Počas letného semestra AR 2025/2026 organizovali Katedra slovenského jazyka a teórie komunikácie a Katedra slovenskej literatúry a literárnej vedy v spolupráci s OZ Slovenčina súťaž vlastných študentských prác s názvom *Makrosvet vs. mikrosvet človeka – študenta*. Spomedzi prihlásených textov porotu najviac oslovila báseň *Podoba* od **Natálie Hutyrovej**. Víťazke i všetkým zúčastneným začínajúcim autorom blahoželáme a dúfame, že nešlo o prvý a posledný projekt na podporu mladých talentov.

Sloboda?

Ako môže byť sloboda,
keď ma tvoje SLOvo BODÁ,
keď každá veta nesie mňa,
Otázka môjho presvedčenia.

Odraz v zrkadle –

v ňom vidím seba, i teba, i to, čo sa už nevráti.
Nemožno sa rozprávať, poznávať, stretávať,
keď fotky mlčia a srdcia sa nechcú otvárať.

Poznať vo svete mier?

Na to máme množstvo MedzIER,
priechok aj hraníc, čo staviame si sami,
ako by sme sa báli dotknúť jeden druhého dlaňami.
Avšak deťmi sme boli všetci...

A pamätáš?

Chceli sme sa rozprávať, poznávať, stretávať,
vymýšľať si vesmír z piesku a smiať sa z maličkostí.
Hrali sme sa na frajerov, na lásku,
na dospelosť bez starostí.

VLASTNÁ TVORBA

Mám otázku:
Nie sme už na tú hru veľkí?
Alebo sme práve dosť veľkí na to,
aby sme sa prestali báť byť úprimní?

Možno len rastieme —
od mladostou popretkávaných snov
k stretnutiam, ktoré bolia aj liečia,
k slovám, čo zraňujú aj hladia,
k láske, ktorá nosí masku aj pravdu zároveň.

A možno sloboda nie je v úteku,
ale v návrate k sebe,
v tom, že sa znovu naučíme
rozprávať, poznávať, stretávať...
tak ako kedysi.
Bez hrania.
Bez hier.
Srdcom.

Autorka
Natália Hutýrová

študentka učiteľstva
história a slovenský jazyk a literatúra

Fotografie
Pixabay
ilustračný obrázok vytvorený s použitím
generatívnej umelej inteligencie ChatGPT
(OpenAI), dňa 19. 7. 2026

Krátke tvrdenia o jazyku a kultúre, pri ktorých musíte odhaliť, či ide o mýtus alebo fakt.

Tvrdenia

- A. Slovenčina je najťažší jazyk na svete.
- B. V slovenčine sa v minulosti nepoužívali nadávky.
- C. Slováci sú holubičí národ.
- D. Nárečia kazia spisovnú slovenčinu.

Príspevok ponúka aj kľúč v podobe správnej odpovede!

A. Mýtus. Pravda je taká, že slovenčina patrí skôr medzi najľahšie slovanské jazyky. V lingvistickej typológii sa hodnotí ako pomerne jednoduchý a pravidelný jazyk. Ak ju porovnáme s románskymi alebo germánskymi jazykmi (napr. francúzština, nemčina), má menej nepravidelných slovies. Slovenčina nemá ani také množstvo časov ako napr. južnoslovanské jazyky alebo gréčtina. Má menej skloňovacích vzorov ako napr. čeština. Aj slovesné tvary sú zjednotené (napr. koncovka -m v 1. osobe: *robím, píšem*). Pomerne jednoduchý je aj náš fonologický systém.

B. Mýtus. Expresívne výrazy, ako napríklad nadávky, sa používali odjakživa, no mali inú podobu ako dnes. Dôkazom môžu byť historické texty či ľudová slovesnosť. Staršie nadávky súviseli hlavne s kliatbami, náboženstvom (branie Božieho mena nadarmo) alebo chorobami. Napríklad: *Hrom do teba! Parom ťa*

ber! Nech ťa všetci čerti vezmú! Nech ťa porantá!

C. Mýtus. Pravdou je, že toto pomenovanie môžeme označiť skôr za básnické. Vychádza z pera Jána Kollára. Vtedajšia snaha o budovanie národnej identity v opozícii ku germánskemu tlaku však nevyjadrovala realitu našich dejín a krokov, ktoré sme podnikli v minulosti, a teda pojem „holubičí národ“ nie je historicky opodstatnený. Označenie „holubičí“ môžeme považovať skôr za metaforu, vytiahnutú z tvorby v období romantizmu. Vidíme v tomto prípade snahu o morálne zdôvodnenie vtedajšieho politického postavenia Slovákov, nie priame definovanie.

D. Mýtus. V skutočnosti nárečia nie sú pokazenou ani nesprávnou formou jazyka. Ide o prirodzené jazykové podoby, ktoré sa v jednotlivých regiónoch Slovenska formovali celé stáročia. Mnohé nárečové slová sú dokonca staršie než dnešné spisovné výrazy. Jazykovedci považujú nárečia za dôležitú súčasť kultúrneho dedičstva, pretože odrážajú históriu, tradície a aj identitu obyvateľov jednotlivých oblastí. Používanie nárečí teda nekaží slovenčinu, naopak ju obohacuje o kultúrnu a jazykovú rozmanitosť regiónov. Zároveň je však dôležité vedieť, kedy je vhodné používať nárečie. Napríklad v škole, médiách či úradnej komunikácii je väčšinou vhodnejšia spisovná varieta.

Tvor

S

Kulturárium je časopis, v ktorom môžeš prejsť svoje názory, zdieľať svoju tvorbu a pritom budovať svoje publikačné portfólio. Zapiš si predmety publikačná a edičná prax 1, 2, 3, 4 a uč sa praxou!

namí!